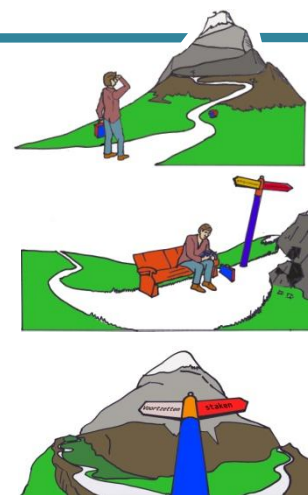
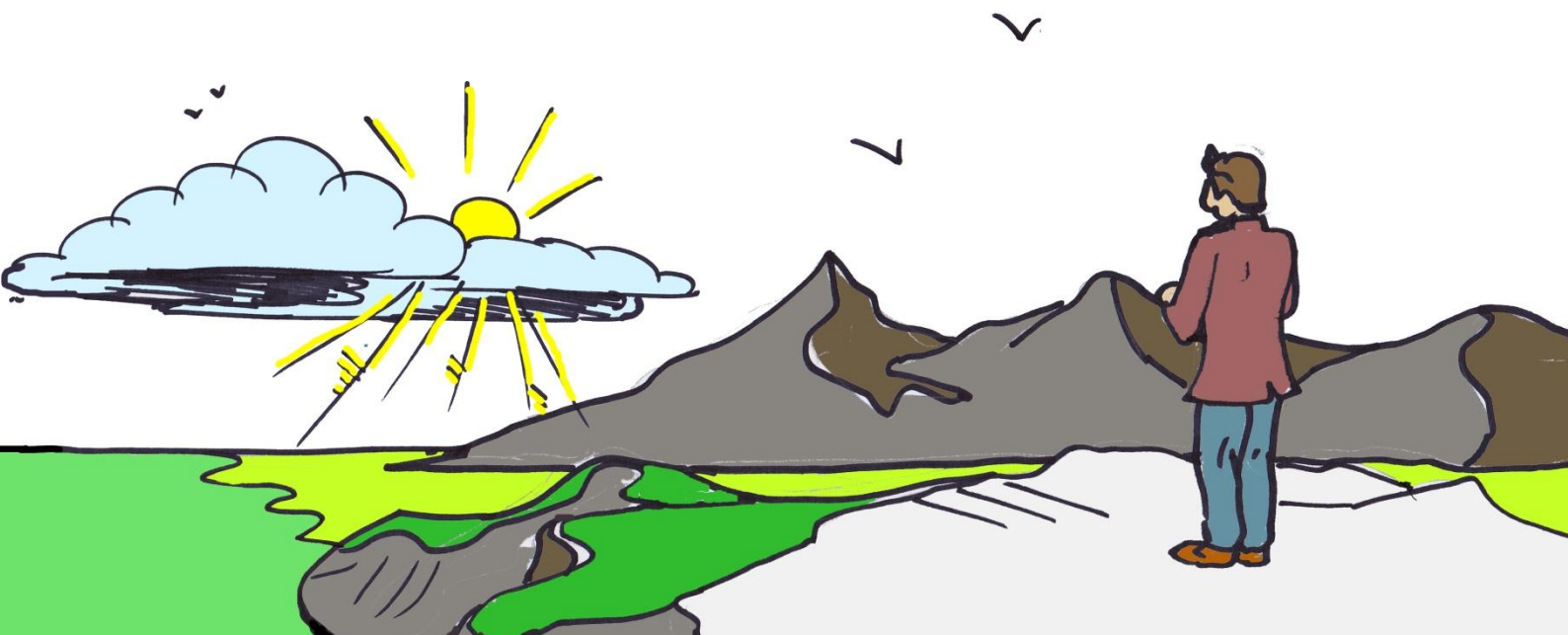

Fiscaal aspect erfrecht en bedrijfsopvolging

Afstudeeronderzoek 2015

T.W. de Graaf

Studentnummer: 0807558
Datum: 10-06-2015

Inhoud

Inleiding.....	5
1. Wat is de omvang van het te vererven vermogen?	6
2. Welke verscheidene verdelingen zijn er mogelijk en wat is de berekening hiervan?	23
3. Is het (fiscaal) gunstiger om de ondernemingen te staken of voort te laten zetten door de erfgenamen?	33
4. Wat is de uitkomst van de berekende aangiften erfbelasting na uitwerking van de geadviseerde keuze?	34
Nawoord.....	35
Geraadpleegde bronnen	36
BIJLAGE I.....	37

Inleiding

Het onderwerp van mijn afstudeeronderzoek is voor mij geheel nieuwe materie. Omdat ik geïnteresseerd ben in het accountancyberoep en met name de adviserende en fiscale tak, wil ik mij graag verdiepen in een onderdeel waar ik mij nog niet eerder mee bezig heb gehouden: erfbelasting en bedrijfsopvolging.

De bedrijfsopvolging is een belangrijk adviesonderdeel in de accountancy en het is dus ook de moeite waard om er meer van te weten te komen en om deze kennis daarna in de praktijk te kunnen gaan gebruiken. Om het onderzoek meer handen en voeten te geven heb ik gezocht naar een passende casus in de praktijk van mijn werkgever. Na een tijdje zoeken kwamen mijn werkgever en ik overeen om het afstudeeronderzoek te richten op de situatie van een cliënt, met als aanleiding het overlijden van deze man. Deze heer Ingensorg was een agrarisch ondernemer en niet onbemiddeld. Hij was reeds enige tijd ziek voor hij in juni 2014 overleed. Na zijn overlijden hield zijn vrouw, mevrouw Ingensorg, zich bezig met de bedrijfsvoering van de ondernemingen. Deze ondernemingen bestaan uit een landbouwbedrijf (eenmanszaak), een handelsmaatschappij (besloten vennootschap) en een loonwerk bedrijf (besloten vennootschap). De waarde van deze ondernemingen en de waarde van het privé vermogen vormen tezamen het te vererven vermogen. In dit onderzoek ga ik de hoogte van het te vererven vermogen vaststellen evenals het bedrag aan verschuldigde erfbelasting hierover. Ook de theoretische onderbouwing van de conclusies komen aan bod. Deze onderbouwing is toegespitst op de onderdelen die voor mijn onderzoek van toepassing zijn.

Het onderzoek is gericht op het beantwoorden van één belangrijke vraag, namelijk:

Wat zijn de financiële en fiscale gevolgen voor de weduwe van de heer Ingensorg inzake het door zijn overlijden achtergelaten vermogen?

Om een antwoord op deze vraag te kunnen geven heb ik deze vraag verdeeld in de volgende vier deelvragen:

1. Wat is de omvang van het te vererven vermogen?
2. Welke verdelingen zijn er mogelijk en wat is de berekening hiervan?
3. Is het (fiscaal) gunstiger om de ondernemingen te staken of voort te laten zetten door de erfgenamen?
4. Wat is de uitkomst van de berekende aangiften erfbelasting na uitwerking van de geadviseerde keuzes?

Het is voor mij erg lastig om een begin te vinden in dit onderzoek. Waar vind ik een loshangend draadje dat, als ik er aan trek, het hele weefsel van deze casus uiteenrafelt en niet meer een voor het oog ondoordringbare massa is, maar een lange draad die ik alleen maar hoeft te volgen? Ik besloot, nadat ik de casus omschreven en de kernvragen opgesteld had, mij allereerst in te gaan lezen in de theorie, hetgeen mij meer inzicht zou geven in de erfbelasting. Na een zoektocht op internet en in boeken begon ik meer te begrijpen van de stof. Na alles op hoofdlijnen bestudeerd te hebben begon ik met het onderzoek, waarbij ik tijdens het schrijven ieder relevant onderwerp verder onderzocht en uitwerkte. De lezer zal dus ook het pad van mijn zoektocht terug kunnen vinden in dit onderzoek.

1. Wat is de omvang van het te vererven vermogen?

Als eerste moet de waarde van het te vererven vermogen per overlijdensdatum worden vastgesteld. Dit vermogen valt uiteen in verschillende onderdelen, maar vormt als geheel een bedrag dat verdeeld wordt. Het is dus van belang om de waarde vast te stellen van elk onderdeel alvorens de volgende stap te nemen. Het vermogen bestaat uit drie verschillende ondernemingen en privé vermogen. Omdat voor elk onderdeel ook verschillende fiscale regels gelden, splits ik het vermogen eerst op ter waardering, waarna ik het later weer bijeen voeg ter verdeling over de erfgenamen. Hoe groot het vermogen is dat belast is voor de erfbelasting hangt af van bepaalde keuzes. Omdat het grootste gedeelte van de erfenis uit ondernemingsvermogen bestaat, is de waarde van de erfenis niet gemakkelijk aan te duiden. De te vererven bankrekeningen en goederen zijn veel tastbaarder en geven eerder het idee van een erfenis dan dat iemand een onderneming erft die vaak grotendeels afhankelijk was van de ondernemer zelf. Om toch een waarde te bepalen van de grootte van de nalatenschap heeft de wetgever richtlijnen en voorschriften gegeven waarop de waardering moet worden gebaseerd.

Wanneer de erfgenaam een onderneming erft, heeft hij of zij twee mogelijkheden als nieuwe eigenaar. Of hij zet zelf de onderneming(en) voort als ondernemer of hij staakt de ondernemingen en rekent hierover af met de fiscus. Ieder van de keuzes heeft tot gevolg dat er een ander bedrag aan erfbelasting verschuldigd is. Ik beschrijf eerst de mogelijkheid om de onderneming te staken en vervolgens de optie om de onderneming voort te zetten.

1. Waardering van de ondernemingen

Aangezien een zo laag mogelijke waardering van de ondernemingen in het belang is van de erfgenamen, zal ook deze insteek genomen worden. Deze waardering wordt namelijk niet gemaakt om de onderneming tegen een zo hoog mogelijke waarde te verkopen aan derden (wat natuurlijk op een later moment altijd nog mogelijk is) maar om het te betalen belastingbedrag te berekenen. Een zo laag mogelijke waardering resulteert in een lager belastingbedrag.

Volgens de Successiewet moet een onderneming als eenheid worden gewaardeerd. Het principe van eenheid moet worden gezien als wat in het economisch verkeer als eenheid wordt aangemerkt (Successiewet 1956, artikel 21, lid 11). Het uitgangspunt van de wet is dat een eenheid niet lager gewaardeerd kan worden dan de liquidatiewaarde. Hierop is wel een uitzondering. Wanneer namelijk gebruik gemaakt wordt van de bedrijfsopvolgingsfaciliteit kan onder bepaalde voorwaarden uitgegaan worden van de going-concern waarde wanneer deze lager blijkt te zijn dan de liquidatiewaarde. Hier kom ik later op terug.

THEORETISCH KADER 1

Verklaring begrippen:

A. Liquidatiewaarde en going-concern waarde¹

B. Intrinsieke waarde, rentabiliteitswaarde en Discounted Cash Flow methode

A. Liquidatiewaarde en going-concern waarde

Ondernemingen kunnen vanuit twee verschillende uitgangspunten worden gewaardeerd. Wanneer er geen twijfel is over de continuïteit van de onderneming wordt deze normaal gesproken op going-concern waarde gewaardeerd. Dit houdt in dat de waarde wordt bepaald alsof de onderneming voort zal blijven bestaan. Is er echter onvoldoende zekerheid betreffende de continuïteit, dan moet

1. De 'going-concern waarde' is een ander woord voor de 'voortzettingswaarde'. De wet gebruikt altijd de 'going-concern waarde' terwijl de fiscus (belastingdienst website) de term 'voortzettingswaarde' bezigt. Ik zal deze termen dan ook beide blijven gebruiken.

als waarderingsgrondslag de liquidatiewaarde gehanteerd worden. Hierbij wordt de waarde van de onderneming gelijkgesteld aan het bedrag dat overblijft als de onderneming geliquideerd zou worden. Dit houdt in dat alle vorderingen en schulden afgewikkeld worden en alle activa zouden worden verkocht. Met name in de activa zit vaak een verschil met de intrinsieke waarde op de balans en de waarde in het economisch verkeer. Omdat bij het overlijden van de eigenaar van de onderneming de continuïteit bijna altijd in gevaar is, komt hier logischerwijs als eerste de liquidatiewaarde naar voren als uitgangspunt. De ondernemingswaarde op basis van going-concern is minder duidelijk dan die van de liquidatiewaarde. Fiscaal wordt normaal gesproken dan ook uitgegaan van de intrinsieke waarde van de onderneming met een eventuele correctie hierop. Bij het waarderen op going-concern basis van ondernemingen met een hoge balanswaarde en een in verhouding laag rendement, mag bij het gebruik maken van de bedrijfsopvolgingsfaciliteit dit lage rendement als waardedrukkende factor worden beschouwd. Dit is besloten in de parlementaire behandeling van deze faciliteit in 2001. Hierdoor bestaat er de mogelijkheid om af te wijken van de intrinsieke waarde en de berekening te maken op basis van contant gemaakte kasstromen.

B. Intrinsieke waarde, Rentabiliteitswaarde en Discounted Cash Flow methode

Intrinsieke waarde

De intrinsieke waarde is het boekhoudkundig eigen vermogen van de onderneming. Deze waarde is dus normaal gesproken direct af te leiden uit de jaarrekening. Deze manier van waarderen kan voor de fiscale waardering goed te gebruiken zijn. De waarde van bijvoorbeeld een verkoop vast te stellen aan de hand van de intrinsieke waarde alléén is wat kortzichtig. De balans blijft een momentopname en zegt niet zo veel over de toekomstige resultaten. Wanneer je een overnamesom zou willen berekenen, moet ook worden gekeken naar het rendement van de onderneming. In de agrarische sector wil het nog wel voorkomen dat de rendementen laag zijn in verhouding tot de vaak hoge waarden van activa op de balans. Wanneer dit van toepassing is bij de bedrijfsopvolging, mag aangesloten worden bij een andere berekening. De fiscale faciliteiten omtrent de bedrijfsopvolging komen later in dit onderzoek naar voren.

Rentabiliteitswaarde methode

De rentabiliteitswaarde is de contante waarde van de toekomstige winsten van de onderneming. Hierbij wordt een winstbedrag genomen, welke voor toekomstige jaren gehanteerd kan worden en vrij is van incidentele baten en lasten. Deze winst wordt gedeeld door een bepaald percentage, de discontovoet. Deze rentevoet staat voor het percentage rendement dat de onderneming jaarlijks moet opbrengen. De uiteindelijke waarde die berekend wordt in deze methode geeft weer welk bedrag geïnvesteerd moet worden om bij de bovengenoemde rendementseis jaarlijks het bedrag van de genormaliseerde winst terug te verdienen.

Discounted Cash Flow methode

Bij deze methode worden de vrije kasstromen van een aantal jaren berekend en gedeeld door een rentevoet. De vrije kasstromen zijn alle kasstromen die ten goede komen van de vermogensverstrekkers. Om deze te berekenen moet het resultaat uit normale bedrijfsuitoefening (dus exclusief financiële baten en lasten en belasting) gecorrigeerd worden met een aantal posten.

Voor de agrarische sector heeft de overheid bepaalde normen gegeven om de kasstromen te waarderen. Omdat de ondernemingsactiviteiten van de in dit onderzoek te waarderen ondernemingen zich kwalificeren als agrarisch, ga ik niet verder in op mogelijkheden buiten de agrarische sector. Het rekenmodel van de belastingdienst zal, voor wat betreft de rentabiliteitswaarde en de Discounted Cash Flow methode, als uitgangspunt worden gehanteerd. Over deze methode is in het verleden jurisprudentie opgebouwd. De uiteindelijke conclusie van het Hof Arnhem was dat er normaal gesproken geen aannemelijk lagere waarde berekend kon worden dan het rekenmodel van de Belastingdienst. Er zullen altijd extreme uitzonderingen zijn waardoor er geen normale situatie meer is en deze uitspraak voor de specifieke casus niet geldt. Van dergelijke extreme omstandigheden die de bedrijfsvoering na overlijden van de ondernemer onmogelijk maken, is in dit onderzoek geen sprake. Ik sluit mij dus aan bij de uitspraak van de rechtbank door het rekenmodel van de belastingdienst als laagste waarderingsgrondslag aan te houden voor de going-concern waardering.

De ondernemingen kunnen dus op twee manieren gewaardeerd worden. Of de onderneming wordt gewaardeerd op de liquidatiewaarde of op voortzettingswaarde. Ik zal eerst de liquidatiewaarde gaan opstellen en vervolgens de voortzettingswaarde.

1A. Liquidatiewaarde ondernemingen

Zoals vermeld is het uitgangspunt van de wet de liquidatiewaarde om ondernemingen te waarderen. Deze waarde moet eerst berekend worden voordat er een keuze kan worden gemaakt over liquidatie/staking of bedrijfsopvolging. Voor het berekenen van de liquidatiewaarde ga ik uit van de intrinsieke waarde van de ondernemingen. Deze informatie heb ik uit de laatst uitgebrachte jaarrekeningen gehaald. Op deze waarde kan een correctie gemaakt worden wanneer bij verkoop en afwikkeling van alle onderdelen de intrinsieke waarde niet gelijk is aan de waarde in het economisch verkeer. De nalatenschap van de heer Ingensorg bevat drie ondernemingen: Ingensorg Loonwerkbetrijf BV, Ingensorg Handelsbetrijf BV en Ingensorg Landbouwbetrijf.

Ingensorg Loonwerkbetrijf BV

Als eerste moet de waarde van de twee besloten vennootschappen gezien worden. Ingensorg Loonwerkbetrijf BV is op het moment van overlijden alreeds geruime tijd zonder activiteiten. De balans vertoont dan ook niet meer dan het kapitaal, een rekening-courant vordering op de andere besloten vennootschap (Ingensorg Handelsbetrijf BV) en een kleine post aan overlopende passiva. Hieronder is de balans per 31 december 2013 opgenomen:

INGENSORG LOONWERKBEDRIJF BV, Balans per 31 december 2013			
Activa		Passiva	
	€		€
R/C vordering	28.671	Eigen vermogen	27.858
		Overlopende passiva	813
Totaal	28.671	Totaal	28.671

De heer Ingensorg is echter niet overleden op 31 december 2013, maar op 9 juni 2014. De laatst uitgebrachte jaarcijfers, de jaarrekening 2013, bieden dus geen 100% juiste weergave van de vermogenssituatie per 9 juni 2014. Aangezien er in deze besloten vennootschap weinig activiteiten plaatsvinden zal de balans per 9 juni 2014 er niet heel veel anders uit gaan zien. Omdat er niet teruggevallen kan worden op een uitgebrachte jaarrekening, moet het laatste half jaar zelf worden berekend.

Volgens de administratie van Ingensorg Handelsmaatschappij BV zijn er in 2014 geen mutaties geweest op de rekening courant. Dat houdt in dat alleen rente moet worden berekend over de periode 1 januari 2014 tot en met 9 juni 2014 (160 dagen). Op deze vordering wordt gerekend met een rentepercentage van 2,85%. Het bedrag aan rente is dus:

$$€ 28.671 * 2,85\% * 160/365 \approx € 360$$

Over deze rente moet ook vennootschapsbelasting worden betaald, dus de post “overlopende passiva” neemt toe met:

$$€ 360 * 20\% = € 72$$

Het vermogen is dus gemuteerd van € 27.858 naar € 28.145. Dit verschil betreft de rente van € 360 minus de vennootschapsbelasting van € 72

De nieuwe balans per 9 juni 2014 ziet er dus als volgt uit:

INGENSORG LOONWERKBEDRIJF BV, Balans per 9 juni 2014			
Activa		Passiva	
	€		€
R/C vordering	29.030	Eigen vermogen	28.145
		Overlopende passiva	885
Totaal	29.030	Totaal	29.030

Voor wat betreft de vordering op Handelsmaatschappij Ingensorg BV is er geen reden om een andere waarde te hanteren voor de liquidatiewaarde dan de intrinsieke waarde. De vordering is op een onderneming waarvan alle aandelen in handen zijn van de heer Ingensorg zelf. Deze onderneming verkeert niet in een slechte financiële positie, zodat er geen reden is om de vordering lager te waarderen. Wat betreft de overlopende passiva post: dit bestaat uit een bedrag aan nog te betalen accountantskosten en een klein bedrag aan te betalen vennootschapsbelasting. De liquidatiewaarde van Ingensorg Loonwerkbetrijf BV bedraagt dus € 28.145 per 9 juni 2014.

Ingensorg Handelsbedrijf BV

Als tweede van de drie ondernemingen nu de andere besloten vennootschap, namelijk Ingensorg Handelsbedrijf BV. Deze vennootschap bevat het gehele machinepark wat benodigd is om de agrarische activiteiten te kunnen exploiteren. Voor het gebruik van deze machines door het akkerbouwbedrijf, de derde onderneming, wordt jaarlijks een bedrag aan loonwerk doorberekend. Als eerste een opstelling van de balans per 31 december 2013.

INGENSORG HANDELSBEDRIJF BV, Balans per 31 december 2013			
Activa		Passiva	
	€		€
<i>Vaste activa</i>		Eigen vermogen	1.582.140
Machines/installaties	510.015		
Vervoermiddelen	63.590	Voorzieningen	35.292
<i>Vlottende activa</i>		<i>Vlottende passiva</i>	
Debiteuren	21.780	Kortlopende schulden	85.165
R/C vordering	1.089.188		
Overige vlottende activa	9.282		
Liquide middelen	8.742		
Totaal	1.702.597	Totaal	1.702.597

Vervolgens moet nagegaan worden of er verschillen zitten tussen de intrinsieke waarde van alle balansposten zoals ze hierboven zijn vermeld en de liquidatiewaarde ervan.

Aangezien er nog geen jaarrekening is opgesteld over 2014, en zeker niet een per overlijdensdatum, is de verwerkte administratie tot en met 31 mei 2014 de beste aansluiting die gebruikt kan worden. Op basis van de geboekte administratie ziet de balans er als volgt uit:

INGENSORG HANDELSBEDRIJF BV, Balans per 31 mei 2014			
Activa		Passiva	
	€		€
<i>Vaste activa</i>		Eigen vermogen	1.533.104
Machines/installaties	484.965		
Vervoermiddelen	57.720	Voorzieningen	35.292
<i>Vlottende activa</i>		<i>Vlottende passiva</i>	
Debiteuren	0	Kortlopende schulden	82.787
R/C vordering	1.089.188		
Liquide middelen	19.310		
Totaal	1.651.183	Totaal	1.651.183

Materiële vaste activa

De bovenstaande jaarrekening is gewaardeerd op commerciële grondslagen. Dit houdt in dat ook de materiële vaste activa gewaardeerd zijn op commerciële grondslagen. De machines zijn volgens de grondslagen van de jaarrekening afgeschreven op basis van hun geschatte economische levensduur en berekend op basis van een vast percentage van de aanschafwaarde, rekening houdend met een eventuele restwaarde. Voor het vaststellen van het afschrijvingspercentage wordt doorgaans aangesloten bij de landelijke landbouwnormen. Dit is een jaarlijkse uitgave van de overheid inzake normen voor het waarderen van agrarische zaken. Door deze percentages te gebruiken zou een redelijk reëel beeld geschept moeten worden van de commerciële waarden van de activa.

Mijn gevoel zei me dat de boekwaarde, zoals deze op de balans vermeld is, lager ligt dan de liquidatiewaarde. Ik heb daarom de afschrijvingsstaat erbij genomen en ben alle boekwaarden gaan vergelijken met verkoopadvertenties van tweedehands machines en vervoermiddelen. Dit is een

goede methode om de vraagprijzen van dergelijke activa op te sporen. Zelfs de Belastingdienst adviseert deze methode op haar website. Door goed te filteren op deze verkoopwebsites kwam ik op een heel ander bedrag uit dan de intrinsieke waarde. Weliswaar deed ik die vergelijking in februari 2015, ruim een half jaar later dan het moment waarop ik de waarde wil vaststellen. Dit zou een argument zijn als de opgezochte waardes lager zouden liggen dan de boekwaarde. De opgezochte waarde ligt namelijk veel hoger, dus per overlijdensdatum kan de waarde alleen maar nog hoger hebben gelegen. Dit is natuurlijk niet meer te controleren.

De opgezochte waarden zijn echter wel vraagprijzen. Bij sommige advertenties zal daar dan dus ook nog een opslag voor een tussenhandelaar in verwerkt zitten. Daarbij, de vraagprijs is meestal ook niet hetzelfde als de verkoopprijs. Deze ligt door onderhandelingen gewoonlijk lager dan de vraagprijs.

Volgens mijn vergelijking zouden de machines op 28 februari 2015 een waarde vertegenwoordigen van ongeveer € 820.000 en de vervoermiddelen een waarde van ongeveer € 62.500. Op dit bedrag moet een percentage in mindering gebracht worden om tot een redelijke inschatting te komen van de huidige waarde in het economisch verkeer. Een betrouwbare schatting van een dergelijk percentage is bijna niet te maken. Ook branchegegevens op dit vlak zijn erg lastig te vinden, want ik heb niets nuttigs kunnen vinden. Uiteindelijk heb ik dit met mijn teamleider besproken. In overleg met hem kwam ik op een correctie van 25%. Dus de liquidatiewaarde van de machines en vervoermiddelen wordt gesteld dan op 75% van de opgezochte waarde. Dit is een bedrag van € 661.875.

Door deze bovenstaande berekening is aangetoond dat het niet aannemelijk is dat de liquidatiewaarde gelijk of lager ligt dan de boekwaarde. Dit is alleen mogelijk wanneer alle machines ineens zouden worden geveild. Bij een dergelijke executieverkoop ligt de opbrengst vaak lager dan bij losse verkoop. Ik ga in dit onderzoek uit van de optie van losse verkoop.

Debiteuren

Op 31 mei 2014 staan volgens de administratie geen debiteuren open. Het saldo op de balans is dus nul.

Rekening-courant Landbouwbedrijf Ingensorg

De vordering is op één van de andere ondernemingen van de heer Ingensorg. Deze onderneming verkeert niet in een slechte financiële positie en heeft ruim voldoende vermogen om deze rekening-courant af te lossen. Er is dus geen reden te bedenken waarom de vordering afgewaardeerd zou moeten worden. Ik houd dus als uitgangspunt een bedrag van € 1.089.188 aan die de geboekte administratie per 31 mei 2014 aangeeft. In de administratie is echter de rente over de eerste vijf maanden nog niet verwerkt. Verder is de doorbelasting van het loonwerk ook nog niet per 31 mei 2014 geboekt, maar later. Uit het grootboek blijkt dat er een berekening wordt gehanteerd van 95 hectare maal € 1.500 per hectare. Teruggerekend naar vijf maanden moet dus een doorbelasting berekend worden van:

$$5/12 * (95 * € 1.500) = € 59.375$$

Verder moet de rente op de vordering nog verwerkt worden. Uitgaande van 2,85% rente zou dit een bij te schrijven rentebedrag opleveren van:

$$5/12 * (€ 1.089.188 + € 59.375) * 2,85\% = € 13.640$$

Aangezien de rente over deze vordering normaal gesproken schuldig wordt gebleven, wordt het rentebedrag op de vordering bijgeschreven. Het saldo van deze vordering bedraagt dus € 1.162.203

Voorzieningen

Dit betreft een voorziening voor latente belastingen. Deze voorziening is ontstaan door het verschil tussen de commerciële en fiscale boekwaarden van de materiële vaste activa. In deze nieuwe balans wordt de commerciële boekwaarde op € 661.875 gesteld in plaats van de intrinsieke waarde van € 542.685. De voorziening is berekend tegen een tarief van 20% vennootschapsbelasting. Als de intrinsieke waarde van € 35.292 per ultimo 2013 een verschil uitmaakt van 20%, dan is de fiscale boekwaarde € 397.145. Van de fiscale boekwaarde moet nog € 25.000 afschrijving afgehaald worden. Deze afschrijving gaat over de periode 1 januari 2014 tot en met 31 mei 2014. De fiscale boekwaarde is dan per 31 mei 2014 € 397.145 -/- € 25.000 = € 372.145. De voorziening wordt dan als volgt berekend:

$$€ 661.875 -/- € 372.145 * 20\% = € 57.946$$

Kortlopende schulden

Als laatste nog de post kortlopende schulden. Deze post bestaat voornamelijk uit belastingschulden. Deze post blijft dus zoals hij is, behalve dat er nog vennootschapsbelasting over het jaar 2014 bij gevoegd moet worden. Als het resultaat uit de kolommenbalans wordt gecorrigeerd met de bovengenoemde correctieposten kom ik op een resultaat van € 1.847. Dit resultaat levert een bedrag van € 370 aan vennootschapsbelasting op. De kortlopende schulden zijn dus € 83.157.

Nu alle posten verklaard zijn blijft als restpost het eigen vermogen over. Dit is ook gelijk de liquidatiewaarde. De liquidatiewaarde bedraagt dus € 1.695.101.

INGENSORG HANDELSBEDRIJF BV, Balans per 31 mei 2014			
Activa		Passiva	
	€		€
<i>Vaste activa</i>		Eigen vermogen	1.702.285
Machines/installaties	615.000		
Vervoermiddelen	46.875	Voorzieningen	57.946
<i>Vlottende activa</i>		<i>Vlottende passiva</i>	
Debiteuren	0	Kortlopende schulden	83.157
R/C vordering	1.162.203		
Liquide middelen	19.310		
Totaal	1.843.388	Totaal	1.843.388

Ingensorg Landbouwbedrijf

Als laatste onderneming is er nog het landbouwbedrijf van de heer Ingensorg. Dit is geen rechtspersoon, maar een eenmanszaak. Anders dan de andere ondernemingen loopt bij deze onderneming het boekjaar niet gelijk op met het kalenderjaar. Het zogenaamde 'gebroken boekjaar' loopt, zoals gebruikelijk bij veel landbouwondernemingen, van 1 mei tot en met 30 april. Omdat tussen de overlijdensdatum van de heer Ingensorg en de datum waarop het boekjaar 2013/2014 afloopt niet een dergelijk gat bestaat zoals bij de besloten vennootschappen, heb ik besloten om de eindbalans van de jaarrekening 2013/2014 te gebruiken als grondslag voor het berekenen van de liquidatiewaarde. Verder heeft de onderneming in de maand mei geen resultaat gemaakt dat nog in het onderzoek meegenomen moet worden. Volgens de jaarrekening 2013/2014 ziet de balans er als volgt uit:

INGENSORG LANDBOUWBEDRIJF, Balans per 30 april 2014			
Activa		Passiva	
	€		€
<i>Vaste activa</i>		Ondernemingsvermogen	1.354.127
Materiële vaste activa	1.630.598		
<i>Vlottende activa</i>		<i>Vlottende passiva</i>	
Voorraad	239.600	Kortlopende schulden	1.182.585
Overige vorderingen	18.793		
Liquide middelen	647.721		
Totaal	2.536.712	Totaal	2.536.712

Om de liquidatiewaarde van alle posten te bepalen loop ik alles weer langs.

Materiële vaste activa

Deze post bestaat grotendeels (€ 1.562.593) uit landbouwgronden. Het overige bedrag van de boekwaarde (€68.005) bestaat uit bedrijfsgebouwen. Deze waarden zijn echter boekwaarden en sluiten niet aan met de waarde in het economisch verkeer. Met name de landbouwgronden vertegenwoordigen bij verkoop normaal gesproken een hogere waarde dan de historische kostprijs, waarop ze meestal zijn gewaardeerd op de balans. In sommige gevallen ligt deze waarde wel (bijna) gelijk aan de waarde in het economisch verkeer. Dit is bijvoorbeeld als de aanschaf zeer kort in het verleden ligt. Of er heeft een herwaardering plaatsgevonden na een bijzondere gebeurtenis, zoals een bedrijfsovername.

Om tot een waardering te komen kan er een taxatie uitgevoerd worden in het geval dat deze waarde niet duidelijk is. Aangezien ik daar nu niet toe in staat ben ik uitgegaan van de WOZ-waarden. Deze liggen tegenwoordig redelijk op één lijn met de waarde in het economisch verkeer. De bedrijfspanden hebben volgens het taxatieverslag een WOZ-waarde van € 193.320. Een meerwaarde dus van:

$$€ 193.320 -/- € 68.005 = € 125.315$$

De landbouwgronden vertegenwoordigen een hogere waarde in het economisch verkeer dan de boekwaarde laat zien. Voor het vaststellen van deze waarde zou er een taxatie uitgevoerd kunnen worden. De daadwerkelijke economische waarde kan per vierkante meter grond namelijk anders zijn. Aangezien dit niet tot de mogelijkheden behoort in dit onderzoek, plus dat het niet zo gebruikelijk is om dit te doen, heb ik een andere manier gezocht om tot een waardering te komen. Vanuit de Belastingdienst wordt er jaarlijks een opstelling gemaakt van de waarde van landbouwgronden in Nederland. Deze waarden worden dan gebruikt als grondslag voor de belastingheffing in de inkomstenbelasting (box 3). Deze opstelling geeft voor deze casus een vrije waarde van € 61.700 per hectare landbouwgrond op 1 januari 2014. Wanneer deze waarde gehanteerd wordt komt het tot de volgende waardering:

$$94.18.50 \text{ ha} * € 61.700 = € 5.811.215$$

Dit levert een meerwaarde op de landbouwgronden op van:

$$€ 5.811.215 -/- € 1.562.593 = € 4.248.622.$$

Voorraad

De voorraad heeft een intrinsieke waarde van € 239.600 en is onderverdeeld in twee categorieën. De eerste betreft de voorraad 'veldinventaris' (€ 111.950). Dit zijn de geactiveerde kosten die gemaakt zijn voor de oogst van 2014/2015. Dit is gedaan op de gebruikelijke manier, zoals die door de eerder genoemde landbouwnormen zijn voorgeschreven. Deze voorraad blijft op deze waarde staan. Het zijn wel geen direct verkoopbare producten, maar wanneer een derde partij de te velde staande gewassen zou willen overnemen, hoeft hij de gemaakte kosten (loonwerk, gebruikte grondstoffen) niet nogmaals ten koste te leggen aan de gewassen. De gehele opbrengst van de te oogsten producten is dan voor hem. Daarom kan, bij verkoop door Ingensorg Landbouwbedrijf, deze voorraad voor de kostprijs verkocht worden.

Het overige deel van de voorraad (€ 127.650) bestaat uit 2.127.500 kilogram aardappelen die op contract verkocht zijn voor 15 cent per kilogram. De liquidatiewaarde van deze voorraad ligt dus op € 319.125. De voorraad heeft dus een meerwaarde van:

$$€ 319.125 + € 111.950 -/- € 239.600 = € 191.475$$

Overige vorderingen

Dit betreft een normale post aan overlopende activa. Er is geen reden tot afwaardering, dus de intrinsieke waarde houd ik aan.

Liquide middelen

Bij de liquide middelen wordt de waarde niet gecorrigeerd. De onderneming heeft volledige beschikkingsmacht over alle liquide middelen en er hoeven geen kosten gemaakt te worden om deze vrij te krijgen. Er is geen reden tot afwaardering, om die reden houd ik de intrinsieke waarde aan.

Kortlopende schulden

Dit is de rekening-courant schuld met Ingensorg Handelsbedrijf BV. Zoals al eerder beschreven bij de besloten vennootschap is hier geen reden om een andere waarde aan te houden dan de intrinsieke waarde. Het loonwerk en de rente zijn hier wel alreeds verwerkt tot en met april.

Ondernemingsvermogen van wijlen de heer Ingensorg

Het saldo van alle posten is het ondernemingsvermogen van de ondernemer. Dit is de intrinsieke waarde van de balans, gecorrigeerd met alle meerwaardes uit de hierboven uitgewerkte balansposten. Het vermogen en dus de liquidatiewaarde van Ingensorg Landbouwbedrijf bedraagt dus € 5.919.539

INGENSORG LANDBOUWBEDRIJF, Balans per 30 april 2014			
Activa		Passiva	
	€		€
Vaste activa		Ondernemingsvermogen	5.919.539
Materiële vaste activa	6.004.535		
Vlottende activa		Vlottende passiva	
Voorraad	431.075	Kortlopende schulden	1.182.585
Overige vorderingen	18.793		
Liquide middelen	647.721		
Totaal	7.102.124	Totaal	7.102.124

Nu het vermogen van de drie ondernemingen is berekend, moet alleen nog rekening gehouden worden met in de toekomst verschuldigde inkomstenbelasting. Deze belasting mag worden afgetrokken van de verkrijging. In artikel 20 van de Successiewet staat precies omschreven hoeveel er als belastingbedrag mag worden berekend. Deze berekening geldt alleen voor verkregen ondernemingen, aanmerkelijk belang aandelen of winstopties en periodieke uitkeringen (stamrechten). Het belastingbedrag moet worden gesteld op een bepaald percentage van het vermogen. Zo moet bij de besloten vennootschappen een belastinglatentie van 6,25% van het verschil tussen de verkrijgingsprijs van de aandelen en de verkregen waarde van het vermogen gehanteerd worden. Om dit duidelijk te maken werk ik dit hieronder uit.

Het vermogen van Ingensorg Loonwerkbedrijf bedraagt op basis van de liquidatiewaarde € 28.145. De verkrijgingsprijs van de aandelen is € 15.882 (35 aandelen * € 453, 78). De op te nemen belastinglatentie is dus:

$$€ 28.145 - / - € 15.882 (= € 12.263) * 6,25\% = € 766.$$

De belaste waarde van Ingensorg Loonwerkbedrijf is dus € 28.145 - / - € 766 = € 27.379

Bij de besloten vennootschap Ingensorg Handelsbedrijf herhaal ik deze berekening. Het geplaatste kapitaal is hier echter € 27.227 en de berekende verkrijging € 1.702.285. De belastinglatentie is hier dan € 104.691.

De belaste waarde van Ingensorg Handelsbedrijf is dus € 1.702.285 - / - € 104.691 = € 1.597.594

Als laatste blijft de eenmanszaak over. Een eenmanszaak heeft geen geplaatst kapitaal en aandelen, maar de resultaten worden direct belast in de aangifte inkomstenbelasting. Wanneer er dus uitgegaan wordt van een staking van de onderneming zal de belastingclaim niet worden doorgeschoven naar de opvolger, maar moet er afgerekend worden over de belastbare overlijdenswinst. De zogenaamde overlijdenswinst betreft de overwaarde van de onderneming op het moment van overlijden. Deze overwaarde is het verschil tussen de fiscale intrinsieke waarde van de onderneming en de verkoopwaarde van de onderneming. In deze casus is er geen sprake van een verkoop en is er van goodwill geen sprake. Ook is er geen sprake van een fiscale oudedagsreserve. Wat nog overblijft als overlijdenswinst zijn de stille reserves op de materiële vaste activa. Deze reserves worden zo genoemd omdat ze niet op de (fiscale) balans te zien zijn. Op de fiscale balans wordt de activa gewaardeerd tegen historische kostprijs en dus is het verschil met de waarde in het economisch verkeer niet te zien. Dit verschil is dus de stille reserve en wordt belast in de stakings- of overlijdenswinst. In deze casus is er sprake van landbouwgronden en bedrijfsgebouwen. Zoals berekend, rust op deze onderdelen een stille reserve van € 4.248.622 + € 125.315 = € 4.373.937. Dit bedrag is echter niet geheel belast. Voor de agrarische sector bestaat er namelijk de landbouwvrijstelling. Deze vrijstelling houdt in dat alle waardeveranderingen van landbouwgronden die niet zijn ontstaan door de bedrijfsvoering of door een bestemmingswijziging onbelast blijven. Dit houdt in dat de stille reserve op de landbouwgronden casus onbelast blijft. Alleen de € 125.315 blijft over als overlijdenswinst van de heer Ingensorg. Om het inkomstenbelasting bedrag hierover te berekenen moet er eerst nog een bedrag aan stakingsaftrek vanaf gehaald worden. De stakingsaftrek is een aftrekpost die één keer per leven toegepast mag worden. De heer Ingensorg heeft deze aftrek niet eerder geclaimd en dus kan dat nu wel. In 2014 bedraagt de aftrek € 3.630. De belaste stakingswinst bedraagt dus:

$$€ 125.315 - / - € 3.630 = € 121.685$$

Over dit bedrag wordt de inkomstenbelasting volgens de tarieven in 2014 berekend. Deze belasting is opgebouwd in schalen met ieder hun eigen belastingtarief, oplopend van 18,35% tot 52%. Deze tarieven zijn voor mensen die ouder zijn dan 65 jaar, hetgeen op wijlen de heer Ingensorg in 2014 ook van toepassing was. Het berekende bedrag aan inkomstenbelasting is € 50.486. De liquidatiewaarde van Ingensorg Landbouwbedrijf bedraagt dus € 5.919.539 -/- € 50.486 = € 5.869.053.

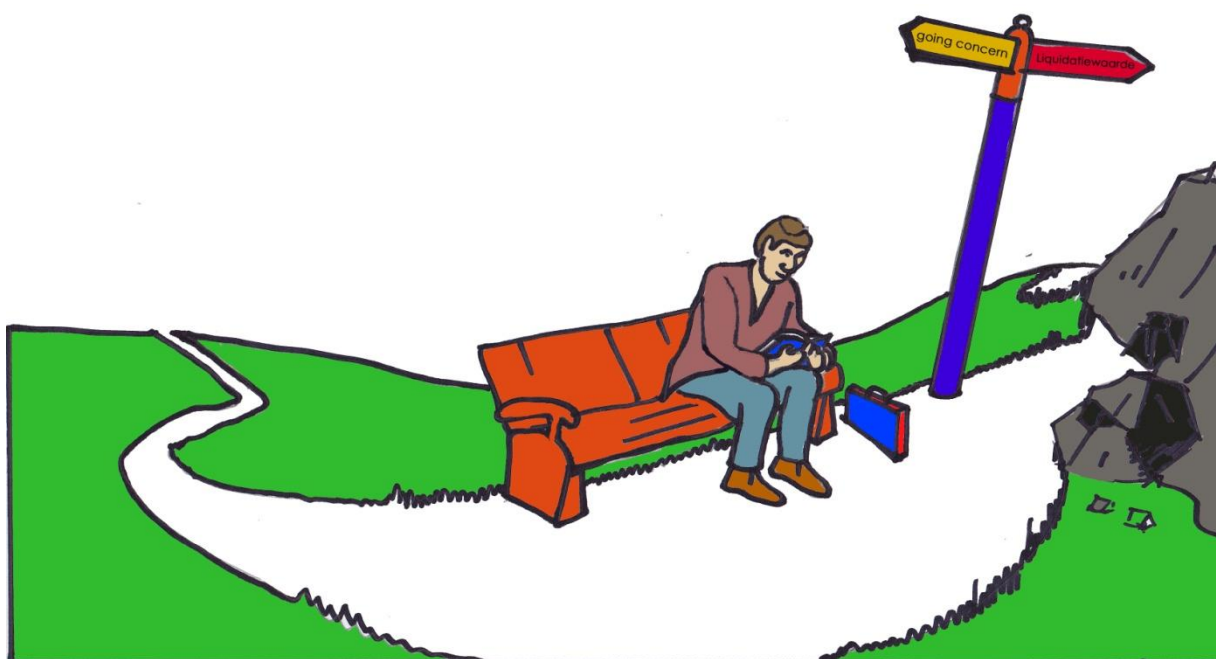
Samenvatting liquidatiewaarden

De liquidatiewaarde van de ondernemingen na aftrek van de latente belastingen is:

- Ingensorg Loonwerkbedrijf	:	€ 27.379
- Ingensorg Handelsbedrijf	:	€ 1.597.594
- Ingensorg Landbouwbedrijf	:	€ 5.869.053
Totaal	:	€ 7.494.026

1B. Voortzettingswaarde ondernemingen

Nu moeten de ondernemingen gewaardeerd worden alsof ze worden voortgezet. Deze voortzettingwaarde of going-concern waarde is van belang voor verschillende onderdelen. Om te kunnen bepalen welke waarde aangehouden mag worden als belastinggrondslag moeten zowel de liquidatiewaarden als de going-concern waarden bekend zijn. In principe is de liquidatiewaarde de laagst mogelijke waardering volgens de Successiewet. Maar, zoals al gezegd, wanneer er gekozen wordt voor bedrijfsopvolging mag ook een lagere waarde going-concern gehanteerd worden volgens artikel 35b van de Successiewet 1956. Dit artikel is interessant voor ondernemingen met hoge balanswaardes en, in verhouding, lage rendementen. Dit komt in de landbouw veelvuldig voor, vandaar dat dit als vanzelfsprekend in dit onderzoek meegenomen gaat worden. De Belastingdienst heeft een rekenmethode ontworpen om de voortzettingswaarde te berekenen. Ik zal deze normbedragen hanteren om de going-concern waarde te berekenen.

THEORETISCH KADER II

Bedrijfsopvolgingsfaciliteit

Wanneer er gekozen wordt om een onderneming na het overlijden van de erflater voort te zetten, heeft dit gevolgen. De wetgever heeft willen voorkomen dat de meeste bedrijven na vererving in liquiditeitsproblemen terecht zouden komen door de verschuldigde erfbelasting. Wanneer er afgerekend moet worden over de volwaardige waarde van de onderneming zou deze al snel te groot zijn om zonder financieringsproblemen te kunnen voortzetten. Er zijn voor deze ondernemingen dan ook vrijstellingen in het leven geroepen die de erfbelasting terugbrengen naar nihil of een, in verhouding, zeer gering bedrag. Deze vrijstellingen zijn voor Nederlandse begrippen zo ruim, dat daar veelvuldig gebruik van wordt gemaakt. Deze regeling heeft door zijn grote vrijstelling dan ook aandacht van de politiek die, om te kunnen bezuinigen en belastingen te verhogen, de vrijstelling zou willen beperken.

Deze zogenoemde bedrijfsopvolgingsfaciliteit is namelijk niet alleen van toepassing bij vererving maar ook bij schenking. Dit betekent dus dat bij leven een onderneming al kan worden overgedragen aan een opvolger.

Een belangrijk gegeven is dat bij het gebruik maken van de bedrijfsopvolgingsfaciliteit (afgekort BOF) er geen directe kwijtschelding van belasting is. Deze faciliteit is een voorwaardelijke vrijstelling van belasting. Wanneer blijkt dat uiteindelijk niet aan de voorwaarden² is voldaan, vervalt deze vrijstelling en is men alsnog belasting verschuldigd over het in eerste instantie vrijgestelde gedeelte. Dit alles is vastgelegd in artikel 35b van de Successiewet.

Als eerste met er gekeken worden of de onderneming die overgedragen wordt door de fiscus ook aangemerkt wordt als een onderneming die in aanmerking komt voor de vrijstelling. Lid 1 van artikel 35b verwijst dan ook eerst naar artikel 35c, waar het begrip 'ondernemingsvermogen' verder wordt uitgewerkt. Als eerste wordt als onderneming aangemerkt 'een onderneming als bedoeld in artikel 3.2 van de Wet Inkomstenbelasting 2001, of een gedeelte daarvan'. Om een goed beeld te krijgen van wat de wetgever bedoelt, moet deze wet erbij gezocht worden. In dit eerste onderdeel gaat het over de ondernemingen waarvan de resultaten belast worden als 'winst uit onderneming', dus in Box 1 van de Inkomstenbelasting. Om te vallen onder de categorie 'winst uit onderneming' moet de belastingplichtige aangemerkt worden als ondernemer. Artikel 3.4 en 3.5 geven aan dat men als ondernemer wordt aangemerkt als er door de belastingplichtige voor zijn rekening een onderneming wordt gedreven en direct verbonden is door verbintenissen voor deze onderneming.

Om het ondernemer-zijn duidelijker te specificeren moet er gekeken worden naar de jurisprudentie (uitspraken van een rechter). Op deze jurisprudentie is het ondernemersbegrip verder gebaseerd. Een belangrijk criterium is of er wordt deelgenomen aan het economisch verkeer. Dit uit zich in verschillende zaken, zoals de vraag of de ondernemer duidelijk handelt om inkomen uit de onderneming te verwerven en winst te maken. Dit handelen kan op van alles betrekking hebben. Denk bijvoorbeeld aan het investeren in zaken voor de onderneming, het hebben van een website, het zelfstandig factureren, het binnenhalen van klanten en nog veel meer. Redelijkerwijs moet er door deze handelingen winst te verwachten zijn en vormen deze een bron van inkomen. Een ander belangrijk punt dat een ondernemer kenmerkt, is het feit dat hij zelfstandig opereert en daardoor ook het ondernemersrisico loopt. Naast dit 'zelfstandig uitoefenen van een beroep', zoals artikel 3.5 dit noemt, valt voor de bedrijfsopvolgingsfaciliteit ook de medegerechtigdheid in een onderneming (bijvoorbeeld een aandeel in vennootschap onder firma) onder de vrijstelling.

Verder is het natuurlijk ook mogelijk dat iemand een onderneming bezit die niet onder artikel 3.2 van de Wet Inkomstenbelasting 2001 valt.

2. Deze voorwaarden zijn beschreven op bladzijde 18.

In Nederland gaat het hier dan om het hebben van aandelen in een onderneming. Echter, men kan alleen opteren voor de bedrijfsopvolgingsfaciliteit wanneer men een zogenaamd 'aanmerkelijk belang' heeft in de onderneming. 'Aanmerkelijk belang' is de aanduiding voor het hebben van minimaal 5% van alle geplaatste aandelen in een rechtspersoon. Ook winstrechten en genotsrechten van aandelen en winstbewijzen vallen hieronder. Opvallend maar ook tegelijkertijd logischerwijs wordt voor de bedrijfsopvolgingsfaciliteit de zogenaamde meetrekregeling uitgesloten. Deze meetrekregeling houdt in dat, wanneer de partner van de aandeelhouder of iemand uit zijn bloed- of aanverwanten in de eerste lijn een aanmerkelijk belang hebben in de onderneming, de aandeelhouder aanmerkelijk belang in de onderneming heeft, ook wanneer hij minder dan 5% aandelen heeft. Wanneer deze meetrekregeling, die geldt voor de Inkomstenbelasting (Box 2), ook zou gelden voor de BOF, dan zou bij het schenken of erven van deze aandelen bij opvolging ook de vrijstelling gelden. Hier heeft de wetgever dus een stokje voor gestoken. Als laatste onderdeel wordt ook het ter beschikking stellen van vermogensbestanddelen aan de onderneming in bepaalde situaties onder de BOF als onderneming aangemerkt. Dit laatste speelt verder niet mee in dit onderzoek.

Om te kunnen opteren voor de BOF zijn een aantal voorwaarden gesteld. Dit is geregeld om misbruik van de regeling te voorkomen. Wanneer iemand zou opteren om de onderneming voort te zetten om vervolgens een maand later alsnog te staken en wel gebruik wil maken van de regeling, zou dit de gehele bedoeling van de wetgever teniet doen. Daarom is in artikel 35e de zogenaamde bezitseis vastgelegd, wat inhoudt dat de erflater voor zijn overlijden minimaal 1 jaar de onderneming moet hebben gedreven. Dit betekent dat hij voor deze gestelde periode een aanmerkelijk belang gehad moet hebben of als ondernemer volgens de Wet Inkomstenbelasting 2001 aangemerkt moet zijn geweest. Voor het schenkingsrecht zijn ook regelingen opgenomen, maar deze hebben geen invloed op dit onderzoek, dus ga ik ze voorbij. Een belangrijke vraag die in geval van opvolging door versterven niet speelt maar bij het schenken wel, is wie de opvolgers mogen zijn. Bij het erven gaat dit om de erfgenamen, maar bij het schenken van aanmerkelijk belang of een onderneming mogen dit alleen personen zijn die tenminste drie jaar als medeondernemer of werknemer in de onderneming hebben gewerkt. De laatste voorwaarde is de 'voortzettingseis'. Dit houdt in dat de opvolger(s) de onderneming minimaal 5 jaar moet(en) voortzetten. Doen zij dit niet, dan wordt het in eerste instantie vrijgestelde ondernemingsvermogen alsnog belast. De wetgever heeft in alles bedoeld om de onderneming door schenking of vererving niet in gevaar van discontinuïteit te brengen. Wanneer de belaste waarde van de onderneming toch groter is dan de vrijstellingen, kan op verzoek 10 jaar uitstel van betaling worden verkregen voor de verschuldigde belasting. Dit verloopt via een conserverende aanslag welke in deze 10 jaar wel oprent.

Wanneer aan alle voorwaarden voor de BOF is voldaan en de waarde van de onderneming na overlijden berekend wordt, is het grootste deel van deze waarde vrijgesteld van erfbelasting. Deze waardering gaat over alle onderdelen van een 'objectieve onderneming'. Dit houdt in dat, naast de onderneming zelf, ook onroerende goederen in een buitenmaatschappelijk vermogen meegerekend moeten worden. Zoals het woord zelf aangeeft, betreft dit vermogensbestanddelen die buiten het gezamenlijke vermogen van een maatschap of vennootschap onder firma gehouden wordt en op naam staat van een van de vennoten. In de agrarische sector komt dit veelvuldig voor. Zo kan er in een maatschap gebruik gemaakt worden van gronden of gebouwen terwijl die toch volledig in eigendom van 1 persoon blijven. In deze casus zijn alle gronden en gebouwen in het landbouwbedrijf ingebracht, waardoor er geen sprake is van meerdere vennoten en buitenmaatschappelijk vermogen. Ook is er bij deze omschrijving van een 'objectieve onderneming' een aparte regeling voor beleggingsvermogen. Het gedeelte van het vermogen dat alleen als belegging wordt gebruikt en de ter beschikking gestelde onroerende goederen moet vermeerderd worden met 5%. Door mijn kennis van de klantsituatie en het onderzoeken van de jaarstukken kwam ik tot de conclusie dat er geen vermogen in de ondernemingen aangemerkt moet worden als specifiek beleggingsvermogen of

beschikbaar gesteld onroerend goed. De berekende waarde van de ondernemingen gaat dus gewoon tegen 100% en niet gedeeltelijk tegen 105%.

De berekende waarde van de 'objectieve onderneming' dient als grondslag voor de berekening van de erfbelasting die, als aan de voorwaarden van voortzetting van 5 jaren is voldaan, voor het grootste gedeelte is vrijgesteld van belasting. Hoe groot de vrijstelling is hangt af van de hoogte van de liquidatiewaarde van de onderneming en de voortzettingswaarde. Iedere onderneming die niet tot een concern behoort heeft zelfstandig alle vrijstellingen. Wanneer er wel sprake is van een concern, doordat de rechtspersoon een deelneming heeft in een dochtermaatschappij, moeten deze ondernemingen bij elkaar opgeteld worden tot één waarde waarover de vrijstelling gaat. Omdat in deze casus maar twee rechtspersonen voorkomen die ieder afzonderlijk bestaan (de heer Ingensorg was directeur-grootaandeelhouder van beide) hoeft er hier dus geen rekening mee gehouden te worden.

De waarde tot € 1.045.611 is altijd vrijgesteld. Wanneer de going-concern waarde hoger is dan de liquidatiewaarde en ook boven de € 1.045.611 uitkomt is 100% van het verschil tussen deze beide waarderingen ook vrijgesteld. Als de liquidatiewaarde wel boven het voornoemde bedrag komt maar lager is dan de going-concern waarde, dan is 83% van het bedrag boven de € 1.045.611 vrijgesteld. Anders gezegd, maximaal 17% van de ondernemingswaarde is dus belast. Om te kunnen bepalen hoe groot de vrijstelling in dit onderzoek is, moet, nadat de liquidatiewaarde berekend is, eerst de voortzettings- of going-concern waarde worden berekend.

Rekenmodel voortzettingswaarde Belastingdienst

Op de website van de belastingdienst is het genoemde rekenmodel te vinden om de voortzettingswaarde te berekenen zoals de Belastingdienst dit zelf zal doen. In het model moeten waarden ingevuld worden die uit de jaarrekeningen van de ondernemingen komen. Deze gegevens van de ingevulde waarden zijn te vinden in bijlage I van dit onderzoek. Het rekenmodel geeft de volgende voortzettingswaarde:

Ingensorg Loonwerkbedrijf BV :	€ 31.830
Ingensorg Handelsbedrijf BV :	€ 1.199.785
Ingensorg Landbouwbedrijf :	€ 3.325.552

Als de drie de ondernemingen bij elkaar worden opgeteld, levert dit een voortzettingswaarde op van:
 $€ 31.830 + € 1.199.785 + € 3.325.552 = € 4.557.167$

De liquidatiewaarde is berekend op een bedrag van € 7.487.291. Zoals te zien is, is de voortzettingswaarde dus veel lager dan de liquidatiewaarde. Volgens artikel 35b mag er alleen voor deze lagere waarde gekozen worden in geval waarbij de ondernemingen worden voortgezet en niet gestaakt.

Uitleg van het model

Omdat dit rekenmodel alleen invulwerk is, heb ik besloten om te onderzoeken wat de werkwijze van dit rekenmodel eigenlijk is. Dit is op de website van de Belastingdienst niet te achterhalen, behoudens enige normen voor bepaalde bestanddelen. De achterliggende formules zijn onzichtbaar. Ik heb in eerste instantie zelf de berekening proberen te maken, maar toen mij dit niet gelukte ben ik naar een van onze fiscalisten binnen WEA Accountants gestapt. Hij gaf mij een Excel spreadsheet die nagenoeg gelijk werkte als het rekenmodel. Door de onderliggende formules te bestuderen begon ik de rekenmethode beter te begrijpen. Ik heb de werking van dit model hieronder beschreven.

Het model werkt in verschillende stappen. Als eerste wordt de waarde van de verschillende onderdelen gecorrigeerd met percentages voor inflatie en afschrijving, over een periode van 15 jaar. Vervolgens wordt de uitkomst van deze berekening contant gemaakt over 15 jaar tegen een rentevoet.

Als voorbeeld gebruik ik de landbouwgronden. De waarde van de gronden heb ik al eerder vastgesteld op € 61.700 per hectare. In totaal bedraagt de waarde in het economisch verkeer:

$$€ 61.700 * 94.18.50 = € 5.811.215$$

Deze waarde wordt gecorrigeerd, zoals de Belastingdienst wil, met 1,4% inflatie over 15 jaar. Aangezien er niet wordt afgeschreven over grond (het uitgangspunt is dat grond zijn waarde niet verliest) is de berekening hiervan:

$$€ 5.811.215 * 1,014^{15} = € 7.158.735$$

Deze berekende waarde moet nu nog contant gemaakt worden tegen een disconteringsvoet. In deze berekening ga ik uit van een percentage van 5,9%.

$$\frac{€ 7.158.735}{1,059^{15}} = € 3.029.680$$

De voortzettingswaarde van de gronden bedraagt dus € 3.029.680.

Naast de gronden zijn er nog een aantal andere soorten activa opgenomen in het model, zoals gebouwen en machines. De Belastingdienst schrijft per categorie het inflatiepercentage en het afschrijvingspercentage voor. Over de gebouwen bijvoorbeeld moet een afschrijvingspercentage per jaar gehanteerd worden van 3%. Na 15 jaar is er dus 45% van de eerste waarde afgeschreven. De grondslag van het afschrijven blijft de eerste waarde, dus de afschrijvingen zijn lineair. De waardecorrectie, zoals bij de gronden is berekend, moet bij de gebouwen dus nog verminderd worden met de afschrijvingen:

$$€ 193.320 * 1,025^{15} = € 279.985 - 45\% = € 153.992$$

Ook deze waarde moet nu nog contant gemaakt worden tegen de zelfde disconteringsvoet van 5,9%.

$$\frac{€ 153.992}{1,059^{15}} = € 65.172$$

Wat betreft de waardering van de overige balansposten zoals de voorraden, kortlopende schulden, vorderingen en liquide middelen: hierbij wordt de intrinsieke waarde gehanteerd.

Als laatste onderdeel nog de kasstromen van de omzetten die wel en niet in de akkerbouw vallen. Bij de akkerbouw is er een gemiddelde netto kasstroom per hectare als norm gesteld van € 251. Als er uitgegaan wordt van 94 hectare grond betekent dit een grondslag van:

$$94 * € 251 = € 23.594$$

Dit bedrag is de kasstroom over het eerste jaar. Voor de voortzettingswaarde moet 15 jaar aan kasstromen contant gemaakt worden, tegen (in dit voorbeeld) een disconteringsvoet van 5,90%. De formule is als volgt:

$$€ 23.594 * \frac{1}{1,059^{^1}} = € 22.280$$

Het tweede jaar is dan:

$$€ 23.594 * \frac{1}{1,059^{^2}} = € 21.038$$

Dit gaat door tot ^15. Deze 15 jaren aan kasstromen bij elkaar opgeteld leveren een bedrag op die de agrarische omzet moet vertegenwoordigen. Overige kasstromen die in dit voorbeeld niet tot de akkerbouw behoren worden meegenomen in het bedrag dat als grondslag gebruikt is voor de berekening (in dit voorbeeld € 23.594).

Belastinglatenties

Als laatste moet bij het berekenen van de voortzettingsswaarde de op te nemen belastinglatenties berekend worden. Dit geldt alleen voor de besloten vennootschappen, omdat bij de eenmanszaak (wanneer er van opvolging sprake is) de belastingclaim vooruit kan worden geschoven. De claim op de stille reserves gaat dus over op de opvolger. De berekening van de belastinglatenties van de besloten vennootschappen is dezelfde als die ik al eerder heb gemaakt bij de liquidatiewaarden. Ik herhaal daarom alleen de bedragen:

- Ingensorg Loonwerkbedrijf : € 766
- Ingensorg Handelsbedrijf : € 104.691

Samenvatting voortzettingsswaarden

De voortzettingsswaarde van de ondernemingen bedraagt na aftrek van de belastinglatenties:

- Ingensorg Loonwerkbedrijf : € 31.064
- Ingensorg Handelsbedrijf : € 1.095.094
- Ingensorg Landbouwbedrijf : € 3.325.552
- Totaal : € 4.451.710

1C. Waarde privévermogen economisch verkeer

Naast het zakelijke vermogen had de heer Ingensorg ook nog privévermogen. Dit bestond uit meerdere onderdelen die ik hieronder uitwerk.

Het privé vermogen is bijna geheel terug te vinden in de aangiften Inkomstenbelasting van de heer Ingensorg. In Box 1 is de privé woning terug te vinden. Artikel 21 lid 5 van de Successiewet zegt dat de woning gewaardeerd moet worden volgens de Wet Waardering Onroerende Zaken (WOZ). De peildatum moet zijn: het jaar voor het jaar van overlijden. Wanneer de WOZ-waarde uit de beschikking van het jaar na overlijden lager is mag deze ook gehanteerd worden. In deze casus maak ik gebruik van de beschikking in het jaar van overlijden, dus met peildatum van 1 januari 2013. Door het taxatieverslag op te zoeken kwam ik tot een WOZ-waarde van € 281.913 als laagste waarde van de twee jaren.

Verder staan in Box 3 de vermogensbestanddelen die nog niet beschreven zijn. Immers, de eenmanszaak valt in Box 1 en de besloten vennootschappen in Box 2. De belastingheffing hierover bereken ik later in dit onderzoek. In Box 3 zit al het belaste vermogen uit sparen en beleggen. De heer Ingensorg was in gemeenschap van goederen getrouwd en bezat samen met mevrouw Ingensorg een aantal bankrekeningen en een aandelenportefeuille. Voor wat betreft de

bankrekeningen moet het saldo op overlijdensdatum worden genomen. Dit betreft volgens de opgaven van de bank een bedrag van € 90.027.

De aandelen moeten volgens artikel 21 van de Successiewet gewaardeerd worden op de waarde in het economisch verkeer, dat is in dit geval de slotnotering op de laatste beursdag voor overlijden van de heer Ingensorg. De waarde van deze portefeuille is dan ook € 44.175.

Verder stond in Box 3 nog een vordering op de zoon van € 220.580. Aan deze vordering verandert door het overlijden niets. Als laatste onderdeel, wat ik buiten de inkomstenbelasting om heb moeten halen, is dat het echtpaar Ingensorg een auto bezat met een waarde in het economisch verkeer van € 25.000.

De heer en mevrouw Ingensorg hadden verder geen schulden. Eventuele belastingschulden en vorderingen zijn buiten beschouwing gelaten. Deze schulden zouden in mindering komen van de erfenis. Ik ga nu echter voorbij aan deze schulden. Als enige schuld, of eigenlijk kosten, neem ik de kosten van de begrafenis op. Deze kosten komen ten laste van mevrouw Ingensorg, zoals dit ook is vastgelegd in de wet. Deze kosten worden in mindering gebracht op het erfdeel van mevrouw Ingensorg, dus na de verdeling tussen de erfgenamen.

De totale omvang van het vermogen is nu vastgesteld op basis van de liquidatiewaarde en op basis van voortzettingswaarde. Op basis van de liquidatiewaarde bestaat de waarde van het vermogen uit de volgende onderdelen:

- Liquidatiewaarde van de ondernemingen:	€ 7.494.026
- Waarde economisch verkeer privévermogen:	€ 661.695
Totale waarde	€ 8.155.721

Wanneer er gebruik gemaakt wordt van de voortzettingswaarde bestaat het bedrag uit de volgende waarden:

- Voortzettingswaarde van de ondernemingen:	€ 4.451.710
- Waarde economisch verkeer privévermogen:	€ 661.695
Totale waarde	€ 5.113.405

Zoals te zien is verandert de waarde van de privé bezittingen niet. Deze bestanddelen hebben namelijk niets te maken met de keuze of er voortgezet wordt of niet, het eigendom blijft bij dezelfde erfgenaam(en). Het verschil tussen beide berekeningen is:

$$€ 8.155.721 -/- € 5.113.405 = € 3.042.316$$

2. Welke verscheidene verdelingen zijn er mogelijk en wat is de berekening hiervan?

Nadat de erflater is overleden en het te vererven vermogen is berekend, kan nu de erfenis worden verdeeld. Wanneer de heer Ingensorg bij leven niets zou hebben geregeld en vastgelegd, zou de erfenis verdeeld worden zoals dat in de wet is vastgelegd.

De wettelijke verdeling is beschreven in deel 4 van het Burgerlijk Wetboek, titel 2, vanaf artikel 10. De wet scheidt de erfgenamen in verscheidene groepen. De eerste groep bestaat uit de langstlevende partner en de kinderen van de erflater. Mochten deze er niet zijn geweest, dan komt de volgende groep pas aan de beurt. Wanneer er wel iemand in een groep heeft bestaan maar is overleden of onwaardig geacht om erfgenaam te zijn (bijvoorbeeld door veroordeeld te zijn, onder curatele te staan e.d.) treden de eventuele afstammelingen van deze personen volgens artikel 10 lid 2 (Burgerlijk Wetboek deel 4) op als plaatsvervuller. Per groep gaat dit niet verder dan de zesde graad. Als er geen erfgenamen in leven zijn, die binnen deze bandbreedte vallen, gaat de erfenis naar de Staat der Nederlanden. Het kan ook zo zijn dat er bij leven is afgesproken wat er met de erfenis gedaan moet worden. Bijvoorbeeld wie er iets krijgt, of er geld aan een goed doel gelegateerd moet worden en zo meer. Dergelijke zaken worden vastgelegd in een testament. Wijlen de heer Ingensorg heeft tijdens zijn ziekte zijn testament laten opmaken door een notaris.

THEORETISCH KADER III

Theoretische onderbouwing begrippen:

- A. *Partnerbegrip*
- B. *Overige erfgenamen*
- C. *Testament*
- D. *Legaat*
- E. *Legitieme portie*
- F. *Aanvaarden of verwerpen*
- G. *Wilsrecht*

A. Partnerbegrip

Wie de partner van de erflater is, is niet altijd vanzelfsprekend. Wanneer de partners getrouwd waren, en niet officieel gescheiden van tafel en bed, is men automatisch partner voor de Successiewet. Ook bij geregistreerd partnerschap is dit zo. Partners die samenwonen erven niet automatisch. Er zijn hierbij een aantal voorwaarden gesteld. Zo moeten beide samenwoners in het jaar voorafgaand aan het overlijden minimaal 6 maanden meerderjarig zijn, beiden op hetzelfde adres zijn ingeschreven bij de Gemeentelijke Basis Administratie en een notarieel samenlevingscontract hebben met een wederzijdse zorgverplichting. Samenwoners erven dus niet automatisch. Wanneer dit wel gewenst is kan dit wel vastgelegd worden in een testament.

Daarmee wordt de wettelijke verdeling overruled.

B. Overige erfgenamen

De ouders van de erflater met zijn broers en zussen zijn de tweede groep. De derde groep zijn de grootouders en de vierde groep de overgrootouders. Deze wettelijke verdeling gaat door tot de zesde graad.

De wet is zodanig ingericht dat de nog levende echtgenoot/echtgenote (hierna genoemd 'echtgenoot') zoveel mogelijk beschermd wordt tegen financiële problemen door de verdeling. Het beste voorbeeld hiervan staat beschreven in artikel 13 van bovengenoemd wetboek. De echtgenoot ontvangt alle goederen (vermogensbestanddelen) van de nalatenschap. Hierdoor kan de echtgenote dus normaal gesproken verder leven zonder dat hij/zij alle goederen moet gaan verdelen. Een ander voorbeeld is dat wanneer de echtgenoot door deze goederen meer erft dan haar wettelijk deel, zij

het verschil niet direct hoeft te betalen, maar het wordt omgezet in leningen met rente, die pas opeisbaar worden bij haar overlijden.

Om de erfenis te verdelen moet eerst gekeken worden wat de erfenis is. Dit zijn alle bezittingen en schulden van de erflater. Wanneer de erflater, zoals ook van toepassing in deze casus, getrouwd was in gemeenschap van goederen, is de helft van de erfenis die op beider naam staat van de partner. Alleen zaken die op naam staan van de erflater vallen niet in deze verdeling.

Voorbeeld: Wanneer de erflater bij leven een erfenis ontving middels een testamentaire verdeling kan het zijn dat er een voorwaarde in het testament was opgenomen dat de toedeling buiten de huwelijkse gemeenschap van goederen moest vallen.

Ieder van de hoofdelijke erfgenamen ontvangt een gelijk deel. De ouders van de erflater ook, maar deze hebben een minimum van $\frac{1}{4}$ deel wanneer zij erfgenaam zijn. Plaatsvervullers zullen het erfdeel van de erfgenaam die zij vervangen met elkaar moeten delen. De heer Ingensorg heeft een nog levende echtgenote, twee kinderen en vijf kleinkinderen. In de casus komen betreft het alleen de eerste groep erfgenamen, zodat ik de overige groepen verder laat rusten.

Wanneer de erflater bij leven dus niets heeft vastgelegd over hoe zijn erfenis verdeeld moet worden zal automatisch de wettelijke verdeling in werking treden. Alleen de echtgenoot kan deze wettelijke verdeling binnen drie maanden ongedaan maken (Burgerlijk Wetboek 4, Artikel 18)³. Dit moet middels een notariële akte. Een mogelijke reden om dit te doen is het besparen van belasting. De goederen gaan immers volgens de wettelijke verdeling automatisch over op de langstlevende echtgenoot. Wanneer de echtgenoot afstand doet van de wettelijke verdeling en daarna de goederen verdeeld worden kunnen bepaalde vermogensbestanddelen toegekend worden aan een kind. *Voorbeeld: Omdat de wet zegt dat er geen overdrachtsbelasting is verschuldigd over het verkrijgen van onroerende zaken middels erfrecht, kan door de verdeling van de nalatenschap een onroerend goed worden toegekend aan een kind waardoor er geen overdrachtsbelasting verschuldigd is.*

C. Testament

Een testament is een wilsbeschikking van iemand. Het is een notariële akte waarin beschreven staat wat er met zijn of haar erfenis moet gebeuren. Er zijn twee soorten testamenten. De ene soort is een zogenaamd 'levenstestament'. Hierbij treedt het testament al in werking als de testamentmaker nog in leven is, maar niet meer in staat om zelf beslissingen te nemen (bijvoorbeeld door een ongeluk of dementie). De andere soort is het testament dat ingaat na overlijden van de testamentmaker. Middels dit testament kan afgezien worden van de wettelijke verdeling. De testamentmaker kan van alles in zijn testament zetten. Wie de erfgenamen zijn (erfstelling), wie degene is die de boedel moet verdelen (executeur), of er legaten zijn, wat men met sommige erfdelen moet doen en nog veel meer. In principe kan de erflater dus alles vastleggen wat hij of zij wil, mits dit niet in strijd is met de normale aanvaarde ethische normen en openbare orde.

D. Legaat

Een legaat is een recht op iets uit de erfenis dat in het testament specifiek aan die erfgenaam is toegekend (BW4:117). Deze legaten kunnen aan bijna iedereen gedaan zijn en gaan dus eerst van het bedrag van de erfenis af voordat deze verdeeld wordt.

De wet verbiedt alleen om legaten te maken aan een specifiek aantal soorten personen die deze verkrijging in een normale situatie, waarbij de erflater niet ziek of instabiel is, nooit zouden verkrijgen (BW4:59). Zo kan bijvoorbeeld een notaris als beroepsbeoefenaar, een geestelijk verzorger, een voogd en nog anderen geen legaat ontvangen. Wanneer een persoon als voorbeeld in een palliatieve fase verkeert en verzorgd wordt door een persoon, zou de erflater deze persoon zijn

3. In het vervolg zullen de wetteksten afgekort worden. In dit geval wordt dit: BW4:18

dankbaarheid kunnen uitten door deze persoon een legaat toe te kennen en zo de overige erfgenamen benadelen. Of een geestelijk verzorger zou zo iemand kunnen bepraten en zo een legaat kunnen krijgen. Overigens kan iemand ook zonder een notaris bepaalde zaken vast leggen. Dit gaat dan meer om de wat kleinere zaken en gaat niet over geld. Dit zogenaamde 'codicil' moet met de hand geschreven zijn om fraude te voorkomen.

E. Legitieme portie

Het is dus in theorie ook mogelijk om het ene kind meer toe te delen dan het andere kind. Omdat dit normaal gesproken niet wenselijk is, heeft de wet hier een maatregel voor: de legitieme portie (BW4:63). De legitieme portie is 'het gedeelte van de waarde van het vermogen van de erflater waarop de legitimaris in weerwil van giften en uiterste wilsbeschikkingen van de erflater aanspraak kan maken'. Anders gezegd kan een kind (of plaatsvervuller(s)) aanspraak maken op een gedeelte van de erfenis, ook al heeft de erflater bepaald dat deze niets krijgt. De hoogte van de legitieme portie is de helft van een kindsdeel.

F. Aanvaarden of verwerpen

Het kan natuurlijk zo zijn dat de overledene meer schulden heeft dan goederen. Als erfgenaam zou je dan opgezadeld zitten met misschien wel gigantische schulden die je zelf nooit gemaakt hebt. Dit is een voorbeeld waarvoor de wet een regel heeft gesteld om de erfenis te kunnen verwerpen (BW4:190). Het kan zelfs ook zo zijn dat de erfgenaam geen idee heeft wat de erfenis inhoudt. Wanneer hij de erfenis zou aanvaarden en er blijken onaangename verrassingen te zijn zou hij alsnog slecht af zijn. Daarom kun je de erfenis ook eerst laten beschrijven voordat je de erfenis aanvaardt. Dit heet 'beneficiaire aanvaarding'. In deze casus is precies bekend wat de erfenis inhoudt en gezien het feit dat de overledene niet onbemiddeld was en er geen hindernissen in de relatie met zijn echtgenote en kinderen waren, zijn de erfgenamen overgegaan tot 'zuivere aanvaarding' van de erfenis.

G. Wilsrecht

Wanneer de erfenis is verdeeld, de kinderen een vordering hebben ontvangen op de langstlevende echtgenoot en deze echtgenoot vervolgens hertrouwt, zouden bij het overlijden van deze langstlevende echtgenoot nieuwe erfgenamen van de nieuwe familie in beeld kunnen komen. Om te voorkomen dat de kinderen de goederen die hun vordering vertegenwoordigen kwijt raken, kunnen de kinderen het zogenaamde 'wilsrecht' invoeren. De kinderen krijgen de waarde van hun vordering aan goederen uit de erfenis in eigendom. Zo kunnen deze niet meer vererven aan de 'nieuwe familie'. Om de langstlevende te beschermen (dit is zoals reeds beschreven een belangrijk punt in het erfrecht) krijgt deze wel altijd het vruchtgebruik op deze goederen.

Voorbeeld: Stel dat dit gaat om de ouderlijke woning en de kinderen worden eigenaar van de woning. Dan zouden ze de langstlevende echtgenoot uit zijn eigen huis kunnen zetten enkel en alleen omdat deze wil hertrouwen. Dit is niet de bedoeling van de wet, dus daarom mag de echtgenoot in dit huis blijven wonen, anders gezegd: 'de vruchten plukken of de voordelen genieten van wat dit goed brengt'.

2A. Wat staat er in het testament van de heer Ingensorg?

Legitimatie

Het testament begint zoals iedere zakelijke overeenkomst met het vaststellen (legitimeren) van de partij(en) die iets wil(len) geregeld hebben. In het geval van een testament dus met de testamentmaker. Omschreven wordt wie de testamentmaker is, waar de testamentmaker woont en geboren is, wat zijn fiscaal nummer is en wat zijn burgerlijke staat is. De heer Ingensorg was in gemeenschap van goederen getrouwd met mevrouw Ingensorg. Omdat de heer Ingensorg in gemeenschap van goederen getrouwd was, hoef ik niet meer te kijken naar de voorwaarden van het partnerschap van mevrouw Ingensorg of anderen.

Wat ook standaard is bij een testament, en hier dus ook in voorkomt, is herroeping van alle eerdere wilsbeschikkingen die eventueel eerder zijn gemaakt. Zo is dus altijd het laatst opgestelde testament van kracht en vervallen alle eerdere versies. Vaak valt een opgesteld codicil (zie uitleg codicil eerder in dit onderzoek) buiten deze herroeping. De heer Ingensorg heeft dit wel vastgelegd maar er is geen opgemaakt codicil aanwezig.

Legaat

Zoals eerder benoemd had de heer Ingensorg vijf kleinkinderen. Wanneer de heer Ingensorg komt te overlijden krijgen deze kleinkinderen ieder een bedrag in geld dat gelijk is aan de eerste tariefschijf van de erfbelasting, vermeerderd met de vrijstelling voor de heffing van de erfbelasting. Na het overlijden in 2014 betekent dit dat de kleinkinderen ieder een legaat ontvangen van:

$$€ 117.214 + € 19.868 = € 137.082$$

Omdat in 2014 vijf kleinkinderen aanwezig zijn als erfgenamen is dit dus een bedrag van $5 * € 137.082 = € 685.410$ aan legaten. Het is niet zo dat de kinderen na het overlijden van de heer Ingensorg deze geldbedragen ook direct ontvangen. Deze legaten worden vorderingen op mevrouw Ingensorg, conform de 'wettelijke verdeling'. De legaten blijven staan totdat zij opeisbaar worden en worden tot die tijd opgerent. Deze oprenting bevat een fiscaal voordeel. Wanneer de vorderingen door de jaarlijkse bijgeschreven rente hoger worden, wordt de schuld aan de andere zijde ook steeds groter. Deze andere zijde is in dit geval dus mevrouw Ingensorg, de langstlevende echtgenote. Wanneer deze mevrouw komt te overlijden vererven deze schulden van haar ook. De schulden drukken dus de erfenis in grootte naar beneden. Een kleinere erfenis betekent ook dat er minder erfbelasting betaald hoeft te worden. Dit is dus het fiscale voordeel. Om erfbelasting te besparen wordt er ook vaak bij leven reeds geld geschonken, waarbij vrijstellingen zoveel mogelijk benut worden. Een andere weg is om geld te schenken bij leven maar dit schuldig te blijven. Hier moet wel rente over betaald worden, maar deze rente is dan weer niet belast met schenkbelasting. Zo zijn er dus mogelijkheden om belasting te besparen.

Erfstelling

In dit gedeelte wordt vastgelegd wie de erfgenamen zijn en voor welk gedeelte. Meneer Ingensorg heeft bepaald dat, wanneer zijn echtgenote binnen 60 dagen na zijn overlijden komt te overlijden, zij 1/100 deel zal ontvangen van de erfenis en zijn twee kinderen samen de overige 99 procent. Wanneer één van deze erfgenamen komt te overlijden komt een volgende erfgenaam in de lijn voor deze persoon in de plaats. Deze wettelijke regels inzake plaatsvervulling zijn reeds eerder uitgelegd. De heer Ingensorg heeft hier echter een uitzondering gemaakt op de wettelijke regeling. Wanneer de erfgenaam volgens de wet onwaardig is om de erfenis te aanvaarden of de erfgenaam eist zijn legitieme portie op, dan wordt deze erfgenaam onterft en wordt alles toebedeeld aan mevrouw Ingensorg en de overige erfgenamen. Natuurlijk kan een erfgenaam nooit geheel onterft worden, daar is de legitieme portie voor ontworpen. Wat de legitieme portie inhoudt is ook reeds eerder in

dit onderzoek behandeld. In het testament is apart nog vastgelegd hoe de erfstelling wordt wanneer mevrouw Ingensorg niet meer in leven is als de heer Ingensorg zou komen te overlijden. Samenvattend kan gezegd worden dat de kinderen de enige erfgenamen zullen zijn en de kleinkinderen dezelfde legaten ontvangen zoals ze eerder beschreven zijn. Opmerkelijk is wel dat de legaten gehalveerd moeten worden wanneer de heer Ingensorg gelijktijdig met mevrouw Ingensorg zou komen te overlijden. Aangezien de heer Ingensorg eerder overleden is dan zijn echtgenote ga ik niet verder in op de werking van dit testament gedeelte.

Quasi wettelijke verdeling

Omdat mevrouw Ingensorg niet is overleden in de 60 dagen na het overlijden van de heer Ingensorg, is deze bovengemelde clausule niet van toepassing. Ik ga dus nu verder kijken hoe de erfstelling in het testament verder is geregeld. Dit staat in dit geval in het onderdeel 'quasi wettelijke verdeling'. De naam geeft al aan dat het hier gaat om een verdeling alsof er van de wettelijke verdeling gebruikt gemaakt wordt. Op de wettelijke verdeling worden echter uitzonderingen gemaakt, waardoor het enigszins afwijkt van de normale wettelijke verdeling. De wettelijke verdeling zelf wordt in het testament buiten werking gesteld. De langstlevende echtgenote krijgt de last op zich om de erfenis te verdelen. Zij is dus de zogenaamde 'exécuteur'. Wel mag zij deze last laten vervallen binnen twee jaar na het overlijden van haar man. Dit moet via een notariële akte gebeuren. Wanneer zij deze last laat vervallen ontvangt zij automatisch het eigendom van alle goederen, of alleen die goederen die zij verkiest, uit de nalatenschap. Deze regeling wordt omschreven als een 'keuzelegaat'. Mevrouw kan dus zelf bepalen hoe groot het legaat wordt. Van alle goederen die zij niet tot eigendom verkrijgt door haar keuze, ontvangt zij door middel van een apart legaat het vruchtgebruik. Kort omschreven komt het er dus op neer dat mevrouw twee keuzes heeft. De eerste keuze is de om de erfenis te verdelen als ware er een wettelijke verdeling van kracht. Hierbij spelen echter nog wel een aantal andere zaken die we later nader toe zullen lichten. De andere keuze is dat zij haar last om de erfenis te verdelen mag laten vallen en kan bepalen welke goederen haar kinderen in bloot eigendom (zonder de voordelen) zullen ontvangen en wat zij zelf toebedeeld krijgt als eigenaar.

Schenken

Op 12 mei 2014 heeft het echtpaar Ingensorg via de notaris schenkingen gedaan aan hun twee kinderen en hun vijf kleinkinderen. Dit is van belang voor de berekening van de erfbelasting. Wanneer binnen 180 dagen voor het overlijden van de schenker een schenking wordt gedaan, wordt deze voor de erfbelasting normaal gesproken geacht niet te zijn gedaan en bij de erfdeeln opgeteld. Er zijn twee uitzonderingen op deze regel. Wanneer de schenking is gedaan aan een kind en hierbij een beroep is gedaan op de eenmalige verhoogde vrijstelling (tot en met 2014 was er een extra verruimde regeling van maximaal € 100.000) of wanneer de ontvanger inkomstenbelasting betaalt over de verkrijging, wordt de schenking niet opgeteld bij de erfenis. Bij de verhoogde vrijstelling moet aan een aantal voorwaarden worden voldaan. Zo moet het kind tussen de 18 en 40 jaar oud zijn (of een jongere partner hebben dan 40). Verder moet de schenking, wanneer deze hoger is dan € 25.322, gebruikt worden ter financiering van een dure studie of een eigen woning. Deze verhoogde schenking kan maar één keer gedaan worden aan een kind. Als laatste is er een voorkoming van dubbele belasting in de wet ingebouwd. Wanneer er reeds schenkbelasting is betaald over de schenking, wordt deze afgetrokken van de erfenis.

Er kan geconcludeerd worden dat 12 mei binnen 180 dagen ligt van de overlijdensdatum op 9 juni. De wet bepaalt dus dat de schenkingen moeten worden opgeteld bij de erfenis. Er is echter een verschil tussen de schenkingen die gedaan zijn aan de kleinkinderen en die aan de kinderen. De schenkingsaktes aan de kinderen geven aan dat er beroep gedaan wordt op de verhoogde vrijstelling, daar zij de schenkingen (ieder € 77.750) moeten gebruiken voor hun eigen woning. Bij de kleinkinderen is het een ander verhaal. De schenkingen zijn bij hen gelijk aan de jaarlijkse vrijstelling van een kleinkind (€ 2.092). Deze schenking is vervolgens schuldig gebleven tegen een jaarlijkse rente van 6%. In het testament van de heer Ingensorg is bepaald dat de erfgenamen hun ontvangen

schenken niet hoeven in te brengen in hun erfdeel. Dit houdt dus in dat de verdeling gewoon gedaan wordt op basis van het vermogen per overlijdensdatum, maar dat voor de berekening van de erfbelasting de schenkingen aan de kleinkinderen moeten worden ingebracht.

Berekening vruchtgebruik en contante waarde vorderingen

De berekende belaste erfenis is bij voortzetting van de ondernemingen niet gelijk aan die bij staking. Welk van de twee keuzes ook gemaakt wordt, het bedrag dat berekend is moet worden verdeeld volgens het testament. Dit houdt in dat als eerste de kleinkinderen hun legaat ontvangen. Het overige bedrag van de nalatenschap wordt nu verdeeld over de langstlevende echtgenote en haar twee kinderen. Mevrouw Ingensorg heeft ervoor gekozen om de quasi wettelijke verdeling toe te passen en dus ook zelf op te treden als executeur. Door deze keuze ontvangt ieder kind 1/3 deel van de nalatenschap. Dit deel wordt een vordering van de kinderen op mevrouw Ingensorg.

Nu is het alleen zo deze vorderingen pas opeisbaar zijn na het overlijden van mevrouw Ingensorg, bij een nieuw huwelijk in gemeenschap van goederen of bij een eventueel faillissement. De waarde die de kinderen erven op het moment van overlijden van hun vader is de waarde in het economisch verkeer. Aangezien de opeisbaarheid van deze vordering uitgesteld is moet de waarde contant gemaakt worden tegen een bepaalde rentevoet. Deze rentevoet is afhankelijk van de afspraken die gemaakt zijn. Wanneer er niets is overeengekomen in een testament hebben de erfgenamen nog de mogelijkheid om dit met elkaar af te spreken binnen acht maanden. Wanneer zij dit niet gedaan hebben geldt de wettelijke regeling hiervoor. Deze bepaalt een rentepercentage dat gelijk is aan de wettelijke rente in dat jaar minus 6. Als er uitgegaan wordt van de 4% wettelijke rente in 2014 is dit dus 0% ($4-6=0$). De vorderingen worden dan dus niet opgerent en het fiscale voordeel op lange termijn is hiermee teniet gedaan.

Wettelijk is vastgelegd dat de rente die afgesproken kan worden gemaximeerd is op 6% samengesteld. Dit is zo geregeld om te voorkomen dat er een absurd hoge rente afgesproken zou worden om een fiscaal voordeel te behalen. In het verleden werd dit namelijk veelvuldig toegepast. Het verschil tussen de volwaardige waarde van de vordering en de contante waarde heet 'het vruchtgebruik'. Immers, moeder (mevrouw Ingensorg) heeft op moment van verdeling het vruchtgebruik niet als schuld openstaan aan haar kinderen en dus heeft zij in theorie de voordelen over dit gedeelte van haar vermogen nog. Hoe hoog het vruchtgebruik is hangt af of er rente afgesproken is of niet.

THEORETISCH KADER IV

Theoretische onderbouwing berekening vruchtgebruik

Geen rente overeengekomen

Wanneer er niets is vastgelegd of overeengekomen wat betreft een rentepercentage, moet de contante waarde berekend worden met behulp van artikel 5 Uitvoeringsbesluit Successiewet 1956. In dit artikel is een tabel opgenomen waarin staat bij welke leeftijd (van degene die het vruchtgebruik ontvangt, dus in dit geval moeder) welke vermenigvuldigingsfactor hoort. Deze factor wordt vermenigvuldigd met 6. De uitkomst hiervan is het percentage vruchtgebruik van de vordering.

Dit kan met een voorbeeld duidelijk gemaakt worden:

De heer Ingensorg is overleden en door de wettelijke verdeling ontvangen beide kinderen een vordering op moeder van € 1.000. In het testament en in de acht maanden na overlijden is geen rentepercentage overeengekomen. Om te berekenen wat het vruchtgebruik is moet ik eerst weten hoe oud moeder is. Zij is op het moment van overlijden van haar man 69 jaar oud. Uit het uitvoeringsbesluit blijkt dat zij in de categorie van 65 tot 70 jaar valt. Bij deze categorie hoort een factor 8. Deze 8 moet worden vermenigvuldigd met 6 wat 48 als uitkomst geeft. De waarde van het vruchtgebruik is dus 48% van de vordering.

$$48\% * € 1.000 = € 480$$

De contante waarde van de vorderingen is dus het restant oftewel 52%. Dit is dus € 520.

De kinderen ontvangen dus een vordering van € 520 op moeder die, doordat er niets is afgesproken, niet oprent. De wettelijke rente was in 2014, zoals reeds benoemd, daarvoor te laag. Deze vordering verandert niet zolang de vordering niet opeisbaar is. Bij overlijden van moeder ontvangen de kinderen haar erfenis. Omdat de schuld niet groter is geworden door het oprenten in de periode dat zij haar man overleefde, is deze schuld nog steeds € 520 en is de belaste erfenis dus groter dan wanneer deze opgerent had geweest. Hierbij een voorbeeld:

De totale erfenis van vader blijft gelijk en is nog steeds € 3.000. Moeder heeft een schuld aan beide kinderen van elk € 520, dus is haar nalatenschap:

$$€ 3.000 - € 520 - € 520 = € 1.960$$

Dit is dus de belaste erfenis. Wanneer er wel een rente afgesproken was geweest, van bijvoorbeeld 6%, dan hadden de schulden ieder jaar opgerent geweest. De Nederlandse levensverwachting voor een vrouw van 69 was in 2014 volgens de sterftetabellen van het CBS nog 16 jaar. De oprenting is dus 16 jaar en maakt van de vordering een bedrag van € 1.320. De erfenis bij overlijden van moeder zou er dan dus als volgt uitzien:

$$€ 3.000 - € 1.320 - € 1.320 = € 360$$

Hier blijkt het verschil in de belaste verkrijging. Wel is waar dat de belaste verkrijging bij het overlijden van vader bij een rente van 0% veel lager is en zij dus minder belasting verschuldigd zijn. Echter moet moeder het vruchtgebruik bij haar verkrijging optellen. Alleen de hoge vrijstelling die moeder als langstlevende echtgenoot heeft kan de belasting over het vruchtgebruik voorkomen.

Wel rente overeengekomen

Wanneer er wel een rente afgesproken wordt of het is vastgelegd in het testament dan moet de contante waarde op een andere manier berekend worden. Deze manier is vastgelegd door de Hoge Raad (11 juli 1989). In dit arrest staat een manier om de vordering contant te maken. Hierbij wordt

rekening gehouden met de sterftetabellen. Als eerste wordt de afgesproken enkelvoudige rente omgezet in samengestelde rente (rente op rente). Dit omdat de rente niet wordt opgenomen in de periode dat het vruchtgebruik gevestigd is. De formule om enkelvoudige rente om te zetten in samengestelde rente vermenigvuldigt de afgesproken enkelvoudige rente met de looptijd volgens de overlevingstabellen en trekt dit door over de verwachte looptijd. De formule is als volgt:

$$\text{rente} * \text{looptijd} ^ \text{looptijd}$$

Om dit goed uit te kunnen rekenen moet je de volgende formule hanteren:

$$\text{Samengestelde rente} = (((1+(\text{afgesproken rente} * \text{looptijd}))^{(1/\text{looptijd})}) - 1)$$

Wanneer ik een enkelvoudige rente hanteer van 6% levert dit een samengestelde rente op van 4,21% wanneer mevrouw in 2014 69 jaar is.

Als tweede moet het verschil uitgerekend worden tussen 6% rente die vermeld staat in artikel 10 van het Uitvoeringsbesluit en de gevonden samengestelde interest. In dit geval dus:

$$6\% - 4,21\% = 1,79\%$$

Deze uitkomst wordt vermenigvuldigd met de bij de leeftijd behorende factor uit de voorgenoemde leeftijdentabel van het Uitvoeringsbesluit Successiewet 1956. Deze geeft voor 69 jaar een factor 8. Het percentage vruchtgebruik wordt dus:

$$8 * 1,79\% = 14\%$$

Wanneer dit percentage losgelaten wordt op dit voorbeeld levert dit dus een vruchtgebruik op de schuld per kind op van:

$$14\% * € 1.000 = € 140$$

De contante waarde van de vordering/schuld is dus: € 1.000 - € 140 = € 860

Deze contante waarde is de grondslag voor de te betalen erfbelasting van de kinderen. Het vruchtgebruik wordt opgeteld bij het erfdeel van moeder. De vordering/schuld wordt nu jaarlijks opgerent met 6% enkelvoudige interest totdat moeder ook overlijdt.

Renteclausule met ventiel en fiscaal afvullegaat

Omdat in het testament van de heer Ingensorg wel een rente is overeengekomen ga ik het vruchtgebruik in mijn onderzoek niet berekenen in geval van geen afgesproken rente. Het voorbeeld toont de gevolgen voldoende aan. In het testament is een samengestelde rente van 6% afgesproken. Er is hier dus geen sprake van een enkelvoudige rente die omgezet dient te worden naar samengesteld, zoals de theorie wil. Aangezien er nog meer zaken zijn opgenomen in het testament lost dit probleem zichzelf op.

In het testament is namelijk een regeling opgenomen die de hoogte van het vruchtgebruik niet stelt op voorgaande wettelijke berekeningen. De wettelijke verdeling is namelijk in het testament uitgesloten, waardoor deze geen vat heeft op de verplichting om het vruchtgebruik op de beschreven manieren te berekenen. Het doel van de regeling in het testament is om zowel de kinderen als de moeder een gelijk belastingtarief te laten betalen over hun verkrijging. Om dit te bewerkstelligen kunnen de erfdelen van de kinderen en van moeder niet gelijk zijn. Dit verschil komt voornamelijk door de vrijstellingen die moeder heeft. Die is vele malen hoger dan die van de kinderen. Verder is het belastingtarief voor moeder anders dan voor de kinderen. Wanneer zij procentueel toch hetzelfde tarief moeten betalen moet er dus een verschil worden ingebouwd. Dit verschil wordt door middel van legaten tot stand gebracht.

2B. Verdeling volgens testament bij staking en voortzetting

Wanneer de erfgenamen besluiten om alle ondernemingen te beëindigen wordt de waarde van het vermogen gesteld op € 8.155.721. Aangezien dit vermogen van de heer en mevrouw Ingensorg samen was is de nalatenschap 50% van dit bedrag oftewel € 4.077.861. Hier gaan allereerst de legaten aan de kleinkinderen vanaf. Ieder kleinkind krijgt volgens het testament een legaat van € 137.082. Omdat er vijf kleinkinderen zijn is het totale bedrag aan legaten € 685.410.

Als het resterende bedrag van € 3.392.451 volgens de quasi wettelijke verdeling wordt verdeeld ontvangt iedere erfgenaam (mevrouw Ingensorg en haar twee kinderen) 1/3 deel oftewel € 1.130.817. De belaste verkrijging van deze drie erfgenamen ziet er als volgt uit:

Mevrouw Ingensorg

Erfdeel:	€ 1.130.817
Begrafeniskosten:	€ -10.291
Vrijstelling partner:	€ -627.367
Totaal:	€ 493.159

Het tarief over de eerste belastingschijf van € 117.214 is voor de partner 10%. Over het meerdere is 20% belasting verschuldigd. Dit resulteert in een te betalen belastingbedrag van € 86.910. Ten opzichte van het verkregen erfdeel is dit een belastingtarief van 7,7%.

Kinderen

Erfdeel per kind:	€ 1.130.817
Vrijstelling kind:	€ -19.868
Totaal:	€ 1.110.949

Over de eerste € 117.214 zijn de kinderen 10% erfbelasting verschuldigd. Over het meerdere is 20% erfbelasting verschuldigd. Dit resulteert in een te betalen belastingbedrag van € 210.468 per kind. Ten opzichte van het verkregen erfdeel is dit een belastingtarief van 18,6%.

Normaal gesproken zou er bij een wettelijke verdeling vruchtgebruik aan moeder toegekend moeten worden die de waarde van de erfdelen van de kinderen verlaagt. Voor de berekening hiervan verwijs ik terug naar het theoretisch kader IV. In het voorbeeld in het theoretisch kader werd gerekend met een enkelvoudige rente van 6%. In het testament is echter een samengestelde rente vastgelegd. Dit rentepercentage is 6% en ook direct het wettelijke maximum. Als de berekening voor het vruchtgebruik wordt toegepast zoals die vastgelegd is in het arrest van de Hoge Raad op 11 juli 1989 ziet deze er als volgt uit:

$6\% - 6\% = 0\%$ vruchtgebruik.

De vorderingen zijn door het maximale afgesproken percentage volwaardig.

In het testament is, zoals reeds beschreven, opgenomen dat de kinderen hetzelfde belastingpercentage zouden moeten betalen als de moeder. Als ik volgens de wettelijke verdeling verdeel is dit nog niet het geval. Ik zal het verschil in belastingdruk op gaan lossen door moeder een legaat te schenken die het verschil opvult. Om dit te berekenen maak ik gebruik van de functie 'doelzoeken' in het programma Microsoft Excel. Als eerste heb ik de belastingdruk percentages van elkaar af getrokken. Het verschil is $18,6\% - 7,7\% = 10,9\%$. Met de functie 'doelzoeken' stel ik deze 10,9% op 0%. Om dit te kunnen doen moet de functie het legaat aan moeder ophogen. De uitkomst is € 1.636.274. Wanneer moeder dus dit bedrag als legaat ontvangt betalen moeder en kinderen alle drie een belastingpercentage van 15% ten opzichte van hun erfdeel.

Moeder ontvangt nu een erfenis van € 2.767.090 en de kinderen ieder € 312.680. Moeder betaalt voor haar eigen erfdeel € 414.165 aan belasting en moet het belastingbedrag voor beide kinderen voorschieten. Dit is voor ieder kind € 46.841.

De kleinkinderen hebben ieder een legaat ontvangen van € 137.082. Het belaste legaat is echter iets hoger dan dit bedrag. Er zijn immers schenkingen gedaan die niet onder de uitzonderingen vallen. Deze moeten dus bij de verkrijging worden opgeteld. Ieder kleinkind heeft een papieren schenking ontvangen van € 2.092. Omdat dit nog maar kort voor het overlijden is gebeurd hoeft nog geen rekening gehouden te worden met rente. Het legaat per kleinkind is dus voor de erfbelasting € 119.306. De kleinkinderen betalen hetzelfde tarief als de kinderen oftewel 18% over de eerste € 117.214 en 36% over het meerdere. Dit resulteert in een belastingbedrag per kleinkind van € 21.852. Deze belasting moet ook worden voorgeschoten door moeder. Er zijn vijf kleinkinderen, dus het belastingbedrag voor de erfdelen van de kleinkinderen bedraagt € 109.260.

Omdat de ondernemingen worden gestaakt moet ook worden afgerekend over dit vermogen. De eenmanszaak wordt gestaakt en afgerekend in Box 1 van de Inkomstenbelasting. Het vermogen van de besloten vennootschappen wordt afgerekend in Box 2. Hierbij worden de aandelen vervreemd (geliquideerd) voor een bedrag dat groter is dan de oorspronkelijke aanschafprijs. Over dit verschil is belasting verschuldigd. De te betalen inkomstenbelasting is reeds uitgerekend bij de op te nemen belastinglatenties. In totaal is er € 155.943 (€ 766 + € 104.691 + € 50.486) verschuldigd.

Mevrouw Ingensorg moet dus in totaal € 617.107 erfbelasting betalen en € 155.943 aan inkomstenbelasting. Natuurlijk hoeft dit niet direct afgerekend te worden. Zoals beschreven kan zij maximaal 10 jaar uitstel van betaling krijgen. Verder zou bij staking door de verkoop van alle vermogensbestanddelen genoeg geld vrijkomen om de belasting te kunnen voldoen.

3. Is het (fiscaal) gunstiger om de ondernemingen te staken of voort te laten zetten door de erfgenamen?

De waarde van de nalatenschap is nu berekend op basis van de liquidatiewaarde en de voortzettingswaarde. Het eerste is de grondslag wanneer de erfgenamen besluiten om de ondernemersactiviteiten van wijlen de heer Ingensorg niet op te volgen. Het tweede is van toepassing wanneer er voor de bedrijfsopvolgingsfaciliteit geopteerd wordt. De belastingtarieven zijn voor beide situaties gelijk, alleen het belastbare bedrag is verschillend. Bij voortzetting kan gebruik gemaakt worden van de vrijstellingen die een groot deel van de ondernemingen onbelast laat. Bij staking zou het belastbare vermogen in totaal € 7.487.291 bedragen tegenover € 4.451.710 bij voortzetting. Om de vrijstelling te kunnen bepalen moet iedere onderneming apart worden gezien. De vrijstelling is namelijk alleen gecombineerd bij bedrijven die in een concernverband opereren. Dit is in dit onderzoek niet het geval.

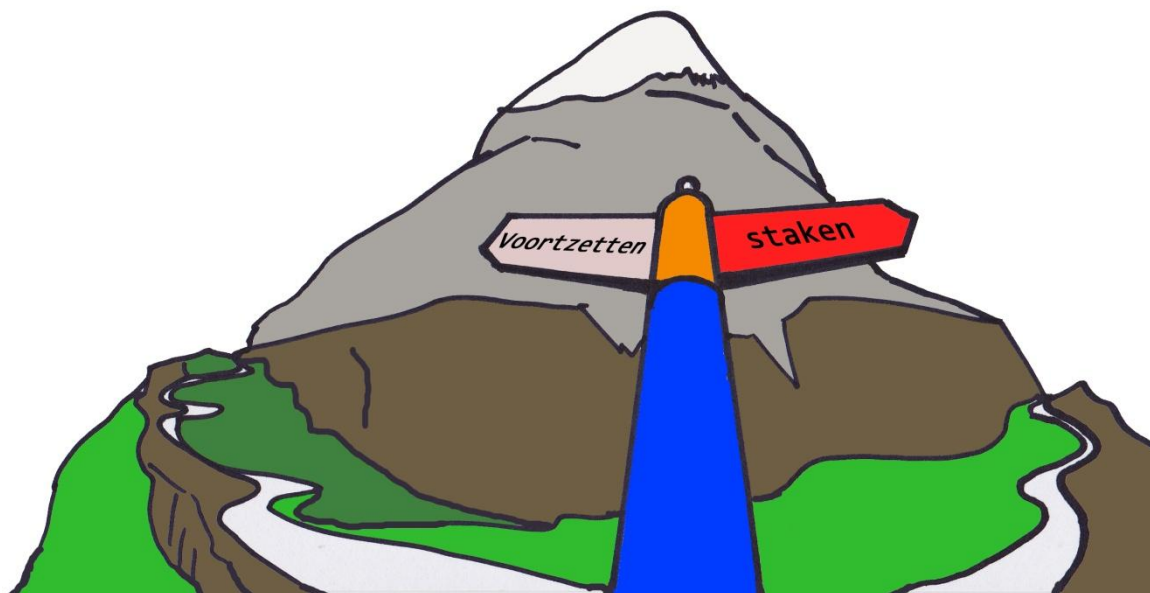
Van Ingensorg Loonwerkbedrijf is de going-concern waarde lager dan € 1.045.611 en hoger dan de liquidatiewaarde. Dit betekent dus een vrijstelling van 100% over de going-concern waarde.

Van Ingensorg Handelsbedrijf is de going-concern waarde meer dan € 1.045.611 en lager dan de liquidatiewaarde. Hierbij wordt een vrijstelling van 100% over het verschil tussen de twee waarderingen en 83% vrijstelling over de going-concern waarde boven de € 1.045.611 verkregen. Anders gezegd is hier dus 17% van de going-concern waarde boven de € 1.045.611 belast. Deze 17% heeft hier een waarde van € 8.410.

Van Ingensorg Landbouwbedrijf is de going-concern waarde meer dan € 1.045.611 en lager dan de liquidatiewaarde. Dezelfde voorwaarden als bij Ingensorg Handelsbedrijf geven een belaste 17% van € 387.590.

In totaal is er dus een belaste ondernemingswaarde van € 396.000.

De enorme verschillen tussen de waarden bij staking en de waarden bij voortzetting geven voldoende aan dat het fiscaal gunstiger is om de ondernemingen voort te zetten dan om de ondernemingsactiviteiten te staken. Mevrouw Ingensorg heeft aangegeven dat zij de ondernemingsactiviteiten van haar overleden echtgenoot zal gaan voortzetten. Ze neemt daarbij dus ook alle verplichtingen uit de onderneming over (zoals BTW-verplichtingen). Vanwege deze overname zullen de ondernemingen voortgezet worden tegen dezelfde boekwaarden.

4. Wat is de uitkomst van de berekende aangiften erfbelasting na uitwerking van de geadviseerde keuze?

In de derde deelvraag is beschreven dat het fiscaal voordeliger is om de ondernemingen voort te zetten. Dit is ook mijn advies aan mevrouw Ingensorg. Mevrouw Ingensorg heeft ook aangegeven dat dit haar keuze is, en zij zelf zet als verantwoordelijke en aandeelhouder de ondernemersactiviteiten voort. Ik heb de verschuldigde erfbelasting bij staking inmiddels berekend maar nog niet bij voortzetting. Dit rest nog in dit hoofdstuk.

Allereerst zoek ik de waarde van het vermogen weer op. Dit is bij elkaar € 4.451.710 aan ondernemingsvermogen (dit keer de voortzettingswaarde) en € 661.695 privé vermogen. In totaal € 5.113.405. De nalatenschap is, doordat het echtpaar gehuwd was in gemeenschap van goederen, 50% van het vermogen oftewel € 2.556.703. Hier gaan de legaten aan de kleinkinderen vanaf, in totaal € 685.410. Het overige is dan € 1.871.293. Dit wordt, volgens de quasi wettelijke verdeling, verdeeld over mevrouw Ingensorg en haar twee kinderen. Ieder ontvangt dus € 623.764. De kinderen ontvangen een vordering op moeder. Deze vorderingen zouden normaal gesproken verminderd worden met het vruchtgebruik van moeder. Zoals reeds beschreven is, is dit vruchtgebruik nihil door het gebruik van de maximale toegestane samengestelde rente. De vorderingen zijn dus volwaardig. Moeder ontvangt net als bij staking weer een legaat om zo de belastingdruk te verdelen over de erfgenamen. De hoogte van dit legaat bereken ik weer met de functie 'doelzoeken' in Microsoft Excel. Dit levert een bedrag op van € 901.200. Het totale erfdeel van moeder is nu als volgt te beschrijven:

Erfdeel mevrouw Ingensorg:

- Erfdeel:	€ 623.764
- Begrafeniskosten:	€ -10.291
- Vrijstelling partner:	€ -627.367
- Legaat:	€ 901.200
Totaal:	€ 1.524.964

De te betalen belasting is 10% over de eerste schijf van € 117.214 en 20% over het meerdere. In totaal een belastingbedrag van € 188.841, oftewel 11,5% belastingdruk.

De kinderen ontvangen een erfdeel dat als volgt is te omschrijven:

Erfdeel per kind (2 kinderen)

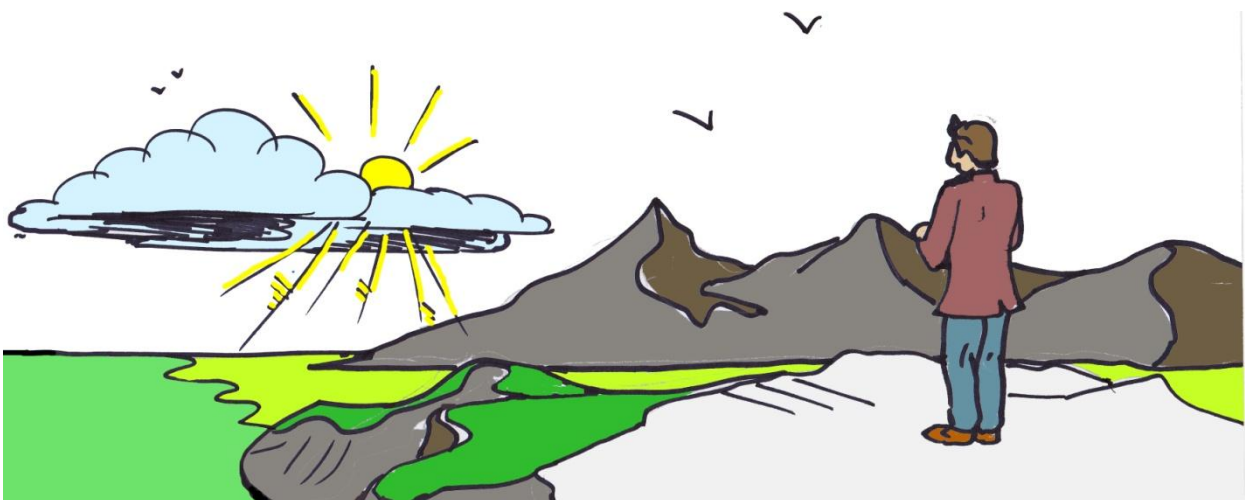
- Erfdeel:	€ 623.764
- Vermindering door legaat aan moeder:	€ -450.600
- Vrijstelling kind	€ -19.868
Totaal:	€ 173.164

De te betalen erfbelasting is 10% over de eerste schijf van € 117.214 en 20% over het meerdere. In totaal een belastingbedrag van € 18.938 per kind, oftewel ook een belastingdruk van 10,9%.

Mevrouw Ingensorg moet volgens de wet de belasting voorschieten voor de kinderen en kleinkinderen. De kleinkinderen moeten ieder € 21.852 betalen. De tarieven van de kleinkinderen zijn hoger dan die van de kinderen, namelijk 18% voor de eerste schijf en 36% over het meerdere. Ook bij deze berekening moeten de papieren schenkingen aan de kleinkinderen worden ingebracht in de belaste erfenis. In totaal moet mevrouw Ingensorg € 165.740 + € 37.876 ($€ 18.938 * 2$) + € 109.258 ($€ 21.852 * 5$) = € 312.874 betalen aan erfbelasting. De belastinglatenties worden bij voortzetting doorgeschoven en zijn dus nog niet verschuldigd. Voor de aangifte erfbelasting kan verzocht worden om dit in 10 jaar (rentedragend) te voldoen.

Nawoord

Dit afstudeeronderzoek was voor mij erg leerzaam. Mijn opgedane kennis over het erfrecht en de bedrijfsopvolgingsfaciliteit heb ik kunnen gebruiken om uiteindelijk een advies te kunnen schrijven in dit onderzoek. Een dergelijke casus komt geregeld voor in de praktijk en is dan normaliter het werk van een teamleider of accountant. Nu ik dit onderzoek geheel zelfstandig heb uitgevoerd heb ik een nieuwe ervaring opgedaan die ik hopelijk weer kan gaan toepassen in een nieuwe casus. Graag bied ik hiervoor in de praktijk mijn diensten aan. Ik heb de wetteksten en andere bronnen onderzocht en heb daaruit mijn conclusies getrokken. Ik kan nu bij een dergelijk geval in mijn werkpraktijk zelfstandig tot een goede aangifte komen, iets wat voor het onderzoek nog niet mogelijk zou zijn geweest.

Geraadpleegde bronnen

Ter onderbouwing van mijn afstudeeronderzoek heb ik de volgende bronnen geraadpleegd:

1. Belastingwetten 2014, Wolter Kluwer Business, ISBN 978-90-13-07666-0.
2. Successiewet, R. Breemans, 2e editie, 2014, ISBN 978-87-403-0686-6.
3. Financieel management in de praktijk, R. Liethof en A.B. Dorsman, 2009, 2^e druk, ISBN 978-90-35-24385-9.
4. Brochure Belastingdienst 2014 'Erf- en schenkbelasting en de bedrijfsopvolgingsregeling'.
5. Brochure Belastingdienst 2014 'Belasting en erven'.
6. Website www.belastingdienst.nl, geraadpleegd in periode tussen 19 januari 2015 en 26 mei 2015.
7. Website: www.estateplanningsjuristen.nl/erven/testament_opties/quasiwettelijke_verdelingstestament, geraadpleegd in de periode tussen 19 januari 2015 en 26 mei 2015.
8. Website: <http://home.hccnet.nl/m.breemans/inleiding.html>, geraadpleegd in de periode tussen 19 januari 2015 en 26 mei 2015.
9. Website: <http://www.wetboek-online.nl/wet/BW4.html>, geraadpleegd in de periode tussen 19 januari 2015 en 26 mei 2015.
10. Website: http://wetten.overheid.nl/BWBR0002226/geldigheidsdatum_02-05-2015#HoofdstukII_Artikel21, geraadpleegd in de periode tussen 19 januari 2015 en 26 mei 2015.
11. Klantdossiers van bewuste cliënt 2013 en 2014, eigendom WEA Deltaland.
12. Testamenten, aangiften schenk- en inkomstenbelasting van bewuste cliënt, eigendom WEA Deltaland.

BIJLAGE I

Ingevoerde waarden rekenmodel voortzettingswaarde Belastingdienst

Ingensorg Loonwerkbedrijf BV

Brutowinsten:

2011:	€ 0
2012:	€ 772
2013:	€ 359
Activa min schulden	€ 28.145

Volgens het rekenmodel van de belastingdienst levert dit een voortzettingswaarde op van € 31.830

Ingensorg Handelsbedrijf BV

Brutowinsten:

2011:	€ 45.845
2012:	€ -46.080
2013:	€ -72
Machines en installaties	€ 615.000
Overige materiële vaste activa	€ 46.875
Vorderingen en liquide middelen	€ 1.181.513
Kortlopende schulden	€ 83.157

Het rekenmodel geeft een voortzettingswaarde van € 1.199.785

Ingensorg Landbouwbedrijf

Hectares in eigendom:	94*251
Grond in eigendom:	€ 5.811.215
Gebouwen:	€ 193.320
Vorraden:	€ 431.075
Vorderingen en liquide middelen:	€ 666.514
Kortlopende schulden:	€ 1.182.585

Op basis van het rekeningmodel van belastingdienst geeft op basis van deze input een voortzettingswaarde van € 3.325.552.